

Akad. Emakeele Seltsi
Aastaraamat

III

1922

Tartus, 1923

O. Valla

PE $\frac{A}{446}$ 3

~~L. 1.4 - III~~

Akad. Emakeele Seltsi Aastaraamat

III

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

1922

PE 12731

~~33219~~

~~TALLINNA RISK-
RAAMATUKOGU~~

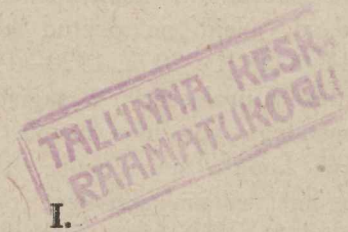
Tartus, 1923

TALLINNA KESK
RAAMATUKOGU

Eesti Kirjastuse-Ühisus „Postimehe“ trükk, Tartus.

Sisu.

	Lhk.
I. Ülevaade III tegevusaastast 1922	5
1. Seltsi koosolekud	5
2. Juhatuse tegevus.	7
3. Murdesugemete kogumine	9
4. Ajakiri „Eesti keel“	9
5. Nimedemuutmiskomisjon	10
II. Koosolekute protokollid 1922	12
1. Protokoll nr. 16, 12. II.	12
2. Protokoll nr. 17, 26. II.	15
3. Protokoll nr. 18, 12. III.	17
4. Protokoll nr. 19, II. IV.	20
5. Protokoll nr. 20, 30. IV.	23
6. Protokoll nr. 21, 24. IX.	25
7. Protokoll nr. 22, 8. X.	28
8. Protokoll nr. 23, 29. X.	29
9. Protokoll nr. 24, 19. XI.	32
10. Protokoll nr. 25, 10. XII.	35
III. Emakeele õpetuse praegusest olukorrast	42
IV. Ajakirja „Eesti keel“ kodukord	49
V. Kassaaruanne 1922.	51
VI. Eelarve 1923	57
VII. Liikmete nimestik 1922.	58
VIII. Toetajaliikmete nimestik 1922	60
IX. Ettekannete loetelu	61

Ülevaade III tegevusaastast 1922.

Seltsi sekretär *O. Loorits*.

Aina laieneb Emakeele Seltsi tegevusala. Aasta 1922 jääbki Seltsi elus selleks suureks momendiks, kus asutakse juba Emakeele Seltsi tähtsaimate ülesannete teostamisele, kaugelt rutem, kui juleti loota seda Seltsi asutamisel, ja nimelt: eesti keeleteadusliku ajakirja väljaandmisele ja eesti murdesugemete süstemaatilisele kogumisele. Siia peab koonduma Seltsi tähelepanuraskus edaspidigi, see nõuab Seltsilt ka tulevikus suurimat ja vastutusrikkaimat tööd. Sellepärast on loodudki Seltsi juure mõlema ülesande teostamiseks eriasutused: ajakirja annab välja toimetus (pää- ja vast. toim. prof. J. Mark, toimetusesekretär A. Saareste, muud toimetusliikmed: prof. L. Kettunen ja üliõpilased R. Janno, O. Loorits ja J. Mägiste), kuna murdeuurimistöö juhtimine on usaldatud mag. Saareste hoole. Pääle selle on töötanud juba eelmisest aastast alates eritoimkond perekonnanimede muutmise asjus õp. Aineloga eesotsas. Lõpuks on olnud aastast 1922 Seltsi teenistuses eriasjaajaja (üliõp. Adele Jürgens) ja on avatud regulaarne büroo (Gildi tän. 8, asjaajamistunnid k. 2—4 p. l.).

Vastavalt Seltsi tegevuse eristumisele, jagunevad siis loomulikult ka aastaaruanded ja tegevusülevaated erilistesse iseseisvaise päätükkidesse.

1. Seltsi koosolekud.

Neid on peetud aruandeaasta jooksul 10, kevadsemestril 5 ja sügissemestril 5 (a. 1921 — võrdlemiseks — 8 ja a. 1920 — 7).

Koosolekute päevakorra kandvaimaks osaks on olnud muidugi ettekanded. Neid on peetud kokku 27, kevadsem. 15 ja sügissem. 12 (a. 1921—20, a. 1920—19). Ettekannetega esinenuid on 12, nendest 3 professorit, 2 magistrit, 6 üliõpilast ja 1 õpetaja. Eelmiste aastatega võrreldes näeme rõõmustavalt esinevate üliõpilaste arvu hooga suurenemise, kuna sellevastu õpetajate ja muu intelligentsi esinemisaktiiviteet on nõrgenenud silmapaistvalt (enne 6, nüüd 1). (Ettekannete loetelu vt. ptk. IX).

Nagu eelmisel aastal, on puudutatud Seltsi koosolekuil ka paari õigekeelsuse küsimust: 2. IV. on fikseeritud Tallinna Börsekomitee ettepanekul vahe osakonna, kui suurema, ja jaoskonna, kui vähema üksuse vahel; 19. XI. on esitatud Tartu postkontori statistilised andmed uulits-tänav esindumisest kirjadel (3%—97%), mis põhjal ka koosolek kaldus üksmeelselt nimetuse tänav poole.

Mitu korda on puudutatud Seltsi koosolekuil ka perekonnanimede muutmise küsimust, on ette heidetud meie üldist loidust ja passiviteeti, nimemuutmise ametliku kinnitamise pikaldast venivust jne., on esitatud kellegi eesti välisdiplomaadi kiri, kus rõhutatakse eriti rahvuslike nimede kultuurilist tähtsust Eesti hindamiseks väljaspool Eestit, on nõutud Nimedemuutmis-talituselt agaramat ja laialisemat tegevust jne.

Üleüldiselt peab konstateerima, et osavõtt Seltsi koosolekuist on olnud aasta jooksul õige elav, niisama on olnud elavad ja hookad ka läbirääkimised ja vaieldused, püüdes korrektselt asjalikkuse piirides.

Ka avalik arvamine jälgis tähelepanelikult Seltsi tegevust, mis selgelt peegeldus Seltsi koosolekute üksikasjalikus kirjeldamises igalpool eesti ajakirjanduses. Valitsus ja Riigikogu omalt poolt osutasid väärilist tähelepanu noorele rahvusteaduslikule asutusele suurema toetussumma määramisega. Muidugi — kus tuld, sääl suitsu — juhtus ka väikseid arusaamatusi. Nii näit. oli võõristav aasta lõpu poole Seltsile nii ligidalseisva isiku poleemiline kirjutus Seltsi vastu „uulits-tänav“ puhul, nii et Seltsi esimees oli sunnitud avalikult sõna võtma tõe jalulesäädmiseks. — Arusaamatusi juhtub ikka, ja loodetavasti likvideerib Emakeele Selts need ka edaspidi õnnelikult.

2. Juhatusese tegevus.

Juhatus on pidanud 15 koosolekut, kevadsemestril 10, sügissemestril 5. Küsimusi harutatud on kevadsem. 60, sügissem. 27, kokku 87 punkti.

Tähtsaks juhatusese alaks on olnud endiselt kirjastuslik tegevus. Ajakirja kõrval on ilmunud aruandeaasta jooksul O. Looritsa toimetusel Seltsi II Aastaraamat ja „Toimetuste“ sarjas nr. 5 „II liivi lugemik“. Mitmesuguseil põhjusil on lükatud edasi soome kirjastiku väljaandmine, samuti on pidanud viibima suurema soome-estli sõnastiku kokkusaadmine. Selle vastu on aga väga energiliselt töötatud Setu lugemiku toimetamise kallal: on loodud eritoimkond asjale ligemalseisvaist üliõpilasist hra Aineloga eesotsas, on saetud kokku suurem arv artikleid ja tõlkeid setu keeli — neid jätkub paariks raamatuks, on asunud juba ka esimese ande trükkimisele, mis aga vastavate tüüpide kasinusele aeglaselt läheb, ometi ilmub I Setu lugemik arvatavasti juba ligemal ajal. Kogu lugemiku toimetamistööd tegelikult ajanud on üliõpil. P. Voolaine. Lõpuks olgu tänutundel nimetatud, et lugemiku kirjastamiseks on saadud Piirimaade kultuurkapitalist 150.000 mk. toetust.

Kirjastusliku tegevuse kõrval juhatus on jälginud alati suure tähelepanelikkusega ka meie suguhõimude kultuurilis-rahvuslikku elu ja püüdnud toetada seda omaltpoolt jõudumööda. Esimeses järjekorras seisab siin endiselt liivi vennasrahvas. Kuid nagu saatus on kiusanud kogu seda rahvast, samuti ebaõnnestunud on osalt ka Seltsi avitamiskatsed. Nimelt kavatses Selts kasvatada kahte liivi noormeest rahvakooliõpetajaiks, kuid juba eelmisel aastal pidi üks neist, käesoleval ka teine katkestama perekondlisil ja sõjaväelisel põhjusil oma õpingud ja pöörduma tagasi Lätimaale. Ometi tohib teiselt poolt konstateerida hoogsa rahvusliku ärkamise liivlaste juures, millele mõjunud palju kaasa just Em. S. liivi lugemikud. Juba asutatakse liivlaste juures oma Haridusseltsi, juba on liivlastel käsikirjas oma algupärane näitemäng, Em. S. õpilase A. Skadini kirjutatu, liivi haritud köstri K. Stalte algupärane juttudekogu, samuti tõlkeid, mis ootavad trükkimist. See kõik annab parimaid lootusi liivi rahvuse säilumiseks tulevikuski, kui ainult

meie ei unusta suguvendi ega väsi neid toetamast. Viimast iseäranis tähtsaks pidades ongi Em. S. korraldanud rahalise korjanduse Liivi Haridusseltsi hääks, mis siiamaani juba üle 12.000 mk. sisse toonud. Lisaks on Eesti Karskusliit otsustanud kirjastada Em. S. toimetusel liivikeelse karskussisulise brošüüri, mis ilmub varsti III liivi lugemikuna. Omaltpoolt on Em. S. pöördunud Briti Misjoniseltsi poole ainelise abi palvega liivikeelse Piibli toimetamiseks, samuti setudele Uus-Testamendi. Viimaste teadete järele Londonist ongi sääal loota vastutulekut Em. S. palvele.

Liivlaste ja setude kõrval Em. S. on püüdnud aidata teistegi suguhõimude kultuurilist ärkamist. Selts on osa võtnud oma edustajate kaudu Setu hariduspäevast a. 1921, setu laulupeost 15. X. 1922, Ingeri kultuurpäevast 22. X. 1922. Em. S. on annetanud oma väljaanded asutatavale Ingeri Haridusseltsile, on võtnud oma hoolitseda ingeri üliõpilase Muurmetsä rahvuslikteadusliku õppimisvõimaluse Piirimaade Kultuurkapitali Valitsuse ainelisel abil, samuti on käimas praegu läbirääkimised sündinud v a d j a l a s e õpetaja Tsvetkov'i edasiharimise võimaldamiseks.

Teiseltpoolt on Selts hoolitsenud Eesti tutvustamise eest ka kaugemal kultuurilmas: nii näit. saadeti Seltsi väljaanded Leipzigi Idaeuroopa Instituudile, sedasama kavatsetakse teha ka mujal, ennekõike aga püütakse luua tugevaid sidemeid soomeungari vennasilmaga. Ka oma kodus on hoolitsatud eesti keele väärilise austamise, õige tarvitamise arendamise ja õpetamise eest: on saadetud m. s. memorandum Haridusministeeriumile emakeele õpetuse olukorra parandamiseks, milles esitatud soovid on leidnud juba osalt täitmist; lektor Veske, prof. Mark, prof. Kettunen ja mag. Saareste on läbi vaadanud Sõjaministeeriumi palvel Eesti sõjaväe oskussõnastiku j. n. e.

Edasi olgu tähendatud, et ka Seltsi kogud on paisunud aruandeaasta jooksul märksa. Raamatukogu täiendamisel on olnud põhimõtteks muretseda pääasjalikult ainult Seltsi liikmeile õpinguil hädapärasest tarvisminevaid kursusraamatuid, kuna spetsiaal-teadusliku kogu soetamist ülikooli kogude kõrva on peetud tarbetuks. Murdeuurimisotstarbel on ostetud 5 Wiedemanni sõnastikku ja 4 fonograafi. Fonogrammide kogusse on tulnud lisaks eelmisel aastal prof. Kettuse kingitud 20 liivikeelsele fonogrammile

Seltsi stipendiaatidelt murdetekste 22 fonogrammi, Setu laulopeo fonografeerijailt O. Parmas'elt ja O. Loorits'alt 24 rulli, Ingeri tekste J. Mägistelt ja O. Looritsalt 12 rulli, niisiis kokku juba 78 rulli. Arhiivi on siinamaani antud — lisaks eelmise aasta Seltsi stipendiaadi P. Voolaine korjandustele — tänavuste stipendiaatide aruandeid ja sõnavaralehekesi üle 26.500. Ka Seltsi inventar on kasvanud oma riüli, kapi, toolide j. m. vähema muretsemisega.

Lõpuks on avatud vahetalitusbüroo emakeele õppimise ja õpetamise hõlbustamiseks.

3. Aruanne murdesugemete kogumistööst

vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 151—156

4. Ajakiri „Eesti Keele“ aruanne ¹⁾.

Ajakirja „Eesti Keelt“ ilmus, nagu kavatsetudki oli, 1922 a. jooksul kuus numbrit, kokku IV + 192 lhk., esimest numbrit (ilmus 1922 a. aprillis) 1.200 eks., järgmisi à 1.100 eks. Tellijaid oli 352, mis arv niivõrd spetsiaalse loomuga, algavale ajakirjale mitte väike pole. Priieksplaridena (ülikooli õppejõududele, eesti, soome, ungari j. t. õpetlastele, Emakeele Seltsi toetajatele liigetele jne.) kulus ära 111 aastakäiku, teiste ajakirjadega vahetamiseks tarvitati 11 aastak.. Järgi jäänud 626 aastakäigust (umb. 100 eks. esimesest numbrist läksid üksikmüügile) brošüüriti 600, mille hinnaks määrati 250 mk. eksemplarist.

Kaastöölisi oli ajakirjal 15, neist rahvuse järgi 9 eestlast ja 6 väljamaalast (soomlast, sakslast), elukutse järgi 6 ülikooli õppejõudu. Artiklite ja kirjutuste üldine arv oli 49, neist enam kui pooled iseseisvad, vähem kui pooled retsensionid ja arvustused.

Ilumise kestvusel on ajakiri pidanud võitlema kahesuguste raskustega: 1. kaastöö vähesus (ajakirja sisu eest hoolekandmine on meie olude kohta veel väga mõistetavalt, pidanud lasuma õige vähearvulise ringkonna õlgadel; kaastöö valiku võimalust pole

1) Mag. Saareste.

iaalgi olnud), 2. trükiolude puudulikkus (transkriptsiooni märkide puudumine, töö aeglus jne.).

Järgneval (1923) aastal kavatseb Emakeele Selts ajakirja samas suuruses välja anda, s. o. 6 numbrit à 32 lhk. Parandada mõeldakse paberi väärtust ning suurendada pisut kausta. Eksemplaride arvu on otsustatud tõsta 1.500 peale.

Toimetusel on olemas andmed kindlaks lootuseks, et järgneval aastal ajakiri Eesti Keel tuntavad edusammud teeb sisulise kõrguse ja mitmekesisuse, niisamati ka välise kuju ja trükitehnika mõttes: (Nii näit. on töökoda, kus ajakirja trükitakse, teate saanud, et omal ajal tellitud transkriptsiooni tüübid valminemas ja peagi kohale saadetakse.)

5. Nimedemuutmiskomisjoni tegevus.

Juba eelmisest aastast alates on õhutanud nimedemuutmist E. Kirjanduse Seltsi ja Emakeele Seltsi vahel moodustatud erikomisjon õp. A i n e l o g a eesotsas. Komisjonil on oma Nimedemuutmistalitus, kes annab nõu ja juhatust nimemuutjaile ja võtab oma pääle ka kogu muutmisasjaajamise Riigikohtus. Üleüldse on aasta lõpuni muutnud oma sugunime 40 perekonda, kokku 111 isikut. Võõristav tundub teatud kalduvus muuta miskipärast ka olevaid eestikeelseid nimesid, nii tahetakse muuta Tünder Valurauaks, murdeline ja selleläbi eriti ilmekas Nulk — Nurgaks, Kükamees — Velitareks jne., ei meeldi ka niisugused nimed nagu Rätsep, isegi Jänes tahetakse muuta. Niisugune tendents on igatahes hukkamõistetav: mitte sisuline tähendus ei alanda nimekandjat, vaid nime võõras välimus, mis lubaks kahelda rahvuslikus algupäras, tähenduse poolest vastavaid Tündreid, Nulke, Rätsepaid, Jäneseid ja teisi sellelaadilisi on aga kõigi ilma rahvaste sugunimedega seas, niisugused nimed just osutavadki seda ajaloolist teed, kuidas on tekkinud sugunimed loomulikkudes tingimustes.

Komisjon on püüdnud igati asetada nimedemuutmist laiemale alusele: see peaks saama üldkultuurilise liikumise ilme, peaks saama ennekõike eesti intelligentsi kohustavaks auasjaks. Sellepärast laotatakse laiali „Eestlasele eesti nimi“ haridustegelaste, karskusinstruktorite j. t. s. kaudu, käiakse isiklikult tähtsamate

eesti tegelaste pool nimemuutmist meeletuletamaks j. n. e. Kahjuks ei näi see meeletuletamine siiski palju mõjuvat: sõnades lubavad küll kõik muuta oma nime liigutavas rahvuslikus õhinas, sõnadest tegudeni näib aga nende rahva vaimlikkude juhtide juures ikkagi veel palju tõsist rahvustunnet puuduvat. Kõige harilikum ja odavam kaitsekilp, mille varju enesevabanduseks niisugusel korral poetakse, on see, et ei leitavat meeldivat nime, — nagu meeldiks siis endine saksik nimi ikkagi niivõrd, et eestilise nime otsimisel jäädakse saamatuks ja abituks, õigem öelda, lihtsalt passiivseks!

Rõõmustaval kombel on märgata aasta lõpul teadlikumat huvi ja elavust küsimuse vastu akadeemilise nooruse ringkondades, nimedemuutmise kaudu üliõpilasorganisatsioonidesse, tahetakse kanda ka koolinoorsoo vastuvõtlikku pinda — ja see annab häid lootusi ideelise asja elustumiseks uuel aastal.

II.

Koosolekute protokollid.

Protokoll № 16

Em. S. II aastakoosolekust
12. II., aud. nr. 2, k. 4 p. I.

§ 1. Juhatab esimees prof. Kettunen, protokolleerib sekretär Loorits.

Koosoleku päevakord ja eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

§ 2. Koosoleku avamisel esimees märgib ära Seltsi tähtsamad ülesanded ligemas tulevikus: murrete uurimine ja täieliku eesti sõnastiku kokkusäädmine, murdetekstide fonogrammidekogu, ajakiri, keelenäidete ja vanade tekstide avaldamine jne.

§ 3. Piduettekande peab mag. Saareste teemal „Emakeele õpetuse praegusest olukorrast“. — Ettekandja kontstateerib meie emakeele õpetuse mitterahuldava olukorra praegu ja loeb selle põhjusteks: eesti kooli üldise olukorra, eesti keele uususe õppeainena, õpetajate ettevalmistamattuse, kindla kirjaviiši lõpuliku kujunemattuse ja eriti õpperaamatute alaväärtuslikkuse. Peatab ligemalt olevate eesti keele õpperaamatute juures, näitab ära nende puudused ja vead ja säeb ühtlasi üles nõuded, mis emakeele õpperaamatu kokkusäädja kui ka tegelik õpetaja koolis peaks tähele panema, et ta töö oleks tagajärjerikas ja häa. Lõpuks formuleerib ettepanekud emakeele õpetuse normeerimiseks ja loodab, et Emakeele Selts oma ülesandeks teeb kaasa mõjuda järgmise programmi teostamiseks:

1) luua stipendiumite näol soodsad tingimused emakeele õppijaile ülikoolis;

2) asutada kapital paremate emakeele õpperaamatute soetamiseks;

3) läbi viia ühtlane kindel kirjaviis;

4) sisse sääda ametlik järelvalve emakeele õpetuse ajakõrguse üle koolides;

5) ellu kutsuda keskkoh, kes kontrolleriiks ilmuvad õpperaamatud;

6) fikseerida sama keskkoha või konverentside kaudu praegu lahtised terminoloogia, õigekeelsuse j. m. grammatilised küsimused. (Täielik ettekanne vt. ptk. III).

§ 4. Sekretär Loo rits esitab ülevaate E. m. S. II tegevusaastast 1921 (vt. Aastaraamat II — 1921).

§ 5. Laekahoidja n. Tam m kannab ette kassaaruande aastast 1921, mis Seltsi revidentide poolt on läbi vaadatud ja hääks kiidetud. (Vt. Aastaraamat II).

§ 6. Laekahoidja esitab juhatause kokku säetud eelarve 1922 aastaks.

Õp. Schönberg leiab, et liivlase koolitamise arvel natuke helde käega kulutatakse, kuna liivi lugemiku arvele vast jällegi liig vähe on üles võetud. Arvab kirjastuse pääle üleüldse liig palju välja antavat, mis aineliselt end kunagi ära ei tasuvat, ja otse lubamata luksuseks peab tarvitada tervelt 200.000 mk. Soome kirjastiku arvel.

Prof. Mark soovitab soome muinasjuttude ja antoloogia trükkimise jätta soomlaste eneste asjaks ja kulutada selleasemel rohkem liivi lugemiku toimetamiseks, mille võiks varustada sõnastikugagi.

Prof. Kettunen tähendab sellevastu, et soome muinasjutud ilmuksid sõnaseletustega sündsaks käsiraamatuks soome keelt õppijaile, mitte soomlastele endile.

Prof. Mark ja hra Tam man taas arvavad, et parem oleks kiirustada siis juba suure soome-eesti sõnaraamatu toimetamist.

Mag. Saareste soovitab esiplaanile sääda muu kirjastuse ja soome raamatuid trükkida ainult siis, kui raha selleks jatkub.

Õp. Bundberg ja Nurm panevad ette raamatukogu arvet märksa tõsta.

Pikemate vaieluste ja läbirääkimiste järele otsustatakse: kirjastada kolme asemel ainult üks soomekeelne raamat ja nõndavabanevad summad üle kanda setu lugemiku arvele; tõsta raamatukogu arve 5.000 mk:lt 30.000 mk:le. Selle järele võetakse vastu lõpulikul kujul Em. S. 1923 a. eelarve, mis on tasakaalu viidud 766.000 mk. pääle (vt. Aastaraamat II — 1921).

§ 7. Esimees teatab, et Seltsi juhatus astub ametist tagasi.

Seltsi 1922 a. juhatuse kandidaatideks säetakse ja saavad hääli: prof. Kettunen — 32 h., mag. Saareste — 33 h., üliõp. Loorits — 32 h., üliõp. Mälson — 25 h., üliõp. Tamm — 25 h., prof. Mark — 31 h. ja üliõp. Nurm — 19 h. Valijaid on kokku 33. Sellega on valitud Emakeele Seltsi 1922 a. juhatusse — esimeheks prof. Kettunen ja teisteks liikmeiks, kes jagavad ametid oma vahel järgmiselt: abiesimeheks — mag. Saareste, sekretäriks — üliõp. Loorits, abisekretäriks — üliõp. Mälson, laekahoidjaks üliõp. n. Tamm ja raamatukoguhoidjaks — prof. Mark.

Üliõp. Janno ettepanekul avaldatakse vanale juhatusele tänu tehtud töö eest.

§ 8. Tunnistatakse tarvilikuks, et Selts hakkaks välja andma keeleteaduslikku ajakirja „Eesti Keel“, mille toimetusse valitakse 1922 aastaks ühelhäälel: pää- ja vastutajaks toimetajaks — prof. Mark, toimetuse sekretäriks — mag. Saareste, muiks toimetuse liikmeiks — prof. Kettunen ja üliõp:d Janno, Loorits, Mälson.

§ 9. Otsustatakse toimetada setukeelne lugemik, mille kokkusäädjaks valitakse: juhatus, mag. Ernits, õp. Bundberg ja üliõp:d Karopun, Parmasson, Suik, Urgart ja Voolaine.

§ 10. Sõjaministeeriumi ettepanekul tehakse juhatusele ülesandeks koos Ministeeriumi edustajatega läbi vaadata Eesti sõjaväe terminoloogia, pöördudes selleks eriti prof. Mark'i ja lektor Veski poole.

§ 11. Revisjonikomisjoni liikmeiks valitakse ühelhäälel: toetajaliige Rütli ja hrad Bundberg ja Schönberg.

§ 12. Liikmemaksu alamääraks jäetakse endiselt 10 mk.

Protokoll № 17

26. II, aud. nr. 2, k. 4 p. I.

§ 1. Juhatab esimees prof. Kettunen, protokolleerib sekretär Loorits.

Esimees palub Seltsi liikmeid, kellel oleks sündsaid ettekandeid koosolekuiks, teatada sellest alati juhatusele ja luua nõnda suuremat kontakti juhatuse ja Seltsi liikmete vahel.

Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse täiendustega mag. Saareste, prof. Kettuse ja prof. Margi poolt.

Koosoleku päevakorraks säetakse:

Ettekanded:

- 1) Turaani liikumisest — prof. Mark,
- 2) Mõned etümoloogiad — mag. Saareste,
- 3) Sõnaseletusi — prof. Kettunen.

§ 2. Prof. Mark annab ülevaate turaani termini tekkimisest ja selleall mõeldavaist rahvaist, Turaani Liidu tegevusest Ungaris ja selle ajakirjast. Liidu tegevus on arenend kahes sihis: pedagoogilises ja teaduslikus. Ungaris koolitatakse ja valmistatakse ette rahvuslikuks tegevuseks mõnisada noort turaani rahvaste perest. Teiselt poolt korraldatakse ettekannete sarju sugu-rahvaste ajaloost, vaimlikust ja majanduslikust elust jne.

Hra Bundberg tuletab meele suviseid artikleid eesti ajakirjanduses, kus eestlased mongoolideks tembeldatud, ja küsib, kuipalju põhja on sellel vanal arvamisel, mis püsib visalt veel siamaani laialistes kihtides.

Prof. Mark kinnitab, et moodne teadus seda arvamist põhjendada ja õigustada ei saa. Keelelised andmed juhatavad sugulust otsima enam isegi indoeuroopa rahvastega, kui mongollidega.

Mag. Saareste näeb turaani liikumises meilegi tegeliku kasu selles, et see on sihitud nende rahvaste äratamiseks, kelle vabanemine Vene alt kindlustaks omapoolt meiegi vabadust.

Prof. Mark soovib pidulikult mälestada Eestiski ungari suurima luuletaja Petöfi 100 a. sünnipäeva.

§ 3. Mag. Saareste näitab, et sõna padakonn ühendamine pada: pajaga on väärahvaetümoogia, ja näeb siin lainu germaani keeltest: rootsi patta, keskalasaksa padde, tähenduses 'konn'.

Teiseks ühendab setu puuslik [pūsli(k)] vene valmistemiga божий ликъ ja väidab, et siin ei ole mingit tegu paganusaegse mütolooilise nimetusega puust Uku kuju tähendamiseks, nagu arvatud siiaani. (Ettekanne ilmunud „Eesti Keeles 1922 nr. 1).

§ 4. Prof. Kettunen käsib sõlg sõna tähenduslikku arenemist ja säeb sõna soome-mordva-tšeremissi alg tähenduseks 'kaht lahusolevat asja ühendav osa' — kas olgu siis ehitustel, sõiduriistadel või riidel.

Teiseks leiab ajakirjanduses e. rühkida 'vaevaga, agarasti teha, rutata' tähenduse kõrvale tungivat tähenduse 'tööle asuda' ja peab selle soome ryhtya mõjaks (Ettekanne ilmunud „Eesti Keeles“ 1922 nr. 1).

Mag. Saareste ja õp. Bundberg kinnitavad, et rühkida e. L. murdeis esineb ainult 'rutata' tähenduses, kuna sõna rutata ise puudub.

Mag. Saareste konstateerib sõlg sõnal eesti murdeis laialdalt esineva tähenduse 'kaht asja horisontaalselt ühendav osa'.

Õp. Laan tuletab sõlg sõnast ka Taga-Pärnu sõltsus: -ed, täh. 'paellad, milledega sark eest seotakse'.

Üliõp. Mälson teatab, et Maarja-Magdaleenas esineb sõlmtus, sõlmitus. sõlmata, kuid tuletab need sõlm sõnade perest.

N. Tamme teatel olevat Karksis ja Hallistes sõlg tuttav ainult kangaspuude osana.

Õp. Bundberg teab Rāpinast: 1) kangasõlg, 2) katuse sõlgpuu, 3) naistesārgi sõlg, meestel prees.

Õp. Riomar: Kursis esineb sõlmtus täh. 'kaks nõõrikest sārgi ees'.

Üliõp. Voolaine tuletab sõlg sõnast ka Hargla sel'g üse täh. katusepennid.

Prof. Kettunen ühendab selle sõnaga selg, soome selkäpuu.

§ 5. Sekretär palub liikmeid võimalikult pea täita teatelehed, kellel need veel tegemata.

Protokoll № 18

12. III., aud. nr. 2, k. 4 p. 1.

§ 1. Juhatab esimees prof. Kettunen, protokolleerib sekretär Loorits.

Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

Koosoleku päevakorraks säetakse:

Ettekanded:

- 1) Kõllestest — prof. Eisen,
- 2) -sti adverbide algupärast — prof. Kettunen,
- 3) J. Aaviku „Uute sõnade sõnastiku“ 2. trüki ilmumise puhul — üliõp. Anni.

§ 2. Prof. Eisen esitab üksikasjalikud andmed Kanepi kihelkonnas asuva Kõllestest ~ Krootuse mõisa mõlema nime ajaloolisest esinemisest ja seletab nende algupära. — Tähenstatud mõisa saanud kuulsaks 1885 a. ilmunud Panteniuse romaani kaudu „Die von Kelles“, mis ilmunud eesti keeli 1902 pastor Bergmanni tõlgituna nime all „Kellestest omad“. Esimesed ajaloolised teated mõisast ulatuvad aastani 1545, kust pääle ta esineb nime all „Kelles“. 18. aastasajast astub selle asemele nimetus „Köllitz“. Mõisa rahvakeelne nimetus on „Krootuse“, mille asemel Hupelil eksikombel esineb „Kretusse“. Nimele „Kõllestest“ juhatab küla mõisa ligidal, selle nime ühendab ettekandja köld: kölla, kollane: kollase sõnadeliigiga, kuna nimetuses „Krootuse“ arwab peituvat mingi vanaaegse omaniku perekonnanime: kas Krothus, või ka kas või Rot-hausen, milline omanikkude perekond ajalooliselt kindlasti olnud. „Rootusest“ oleks niisugusel korral saanud „Krootuse“, nagu taotlev analogia toonud kaks sõnaalgulist konsonanti muissegi kohanimedesse. Esitab rea huvitavaid näiteid, kuidas rahvasuu

andnud mõisale omaniku nime ja kuidas mõisa algupärasem eestiline nimi alal hoidunud saksakeelsena. Krootuse elanikud on aga nüüd loobunud saksapärasest nimest ja ametlikult maksuma pannud uuesti oma kodu põlise Kõlleste nime. (Ettekanne ilmunud „Eesti Keeles“ 1922 nr. 2).

Prof. Kettunen arvab -ste lõpulistest kohanimesed peituvat vanu -nen isikunimesid ja viitab siingi võimalusele ühendada Kõlleste soomes esineva sõimunimega kõlli, arvab aga, et ö ~ õ vaheldus sünnitab raskusi, mispärast ühendamine kõld-sõnaliigiga on vist tõenäolikum.

Prof. Eisen kahtleb siiski, kas kõik -ste kohanimed just isikunimedest põlvenevad.

Mag. Saareste kinnitab oma poolt prof. Eiseni arvamist, tähendades, et kirjakeelne Kuivaste on rahvasuus täiesti võõras ja arvata vasti esimest korda dr. Kallas'e tarvitatud, kuna kõnekeeles esineb ikka Kuivastu.

Teatatakse, et Kanepi kohalikus rahvakeeles esineb nimi Kõleste kujul, millise mõisa varemed seisvat versta kaugusel praegusest mõisast.

Üliõp. Voolaine teab ka Räpinas Kõleste nimelise koha.

Hra Raid teab kohalikus rahvakeeles esinevat ka Kõlleste nime, kuna näit. Kanapää võõras tunduvat igapäevase Kanepi kõrval.

Üliõp. Kenkman illustreerib kahe konsonandi tekkimist sõna algule näitusega Sangastest, kus olevat Rooni talu, mida ülejõe mulgid nimetavat Krooniks, olgugi, et neil koduses keeles ei esine kahte konsonanti sõna algul.

Juhitakse tähelepanu asjaolule, et Laitsina mõisa arhiivist võiks leida andmeid Kõlleste mõisa kohta.

Prof. Eisen arvab, et need ei ulatu ometigi vist kaugemale aastast 1545.

§ 3. Prof. Kettunen toob sugukeeltest näiteid -sti adverbide tüübi kahekujulisest esinemisest: -sti lõpu kõrval ka elatiiviline -sta. Prof. Ahlqvist ongi adverbide ühendamiseks elatiiviga ja oletanud a > muutust i:ks. Prof. Setälä on hiljem need siiski lahutanud ja rekonstrueerinud adverbide algupäraseks kujuks -stik. Ettekandja leiab aga veel muilgi käändeil kalduvusi muutuda ad-

verbiaalseks — nii ablatiivil ja abessiivil — ega kahtle, et -sti tüübigi lähtekohaks on elatiiv, millele liidetud paljuse instruktiivi lõpp -in. Sellest tekkinud diftong on muutunud pikaks vokaaliks ja lühendunud, kuna lõpp -n on segi läinud -k lõpuliste tüüpidega, nagu näit. allatiiviski. (Ettekanne ilmunud „Eesti Keeles“ 1922 nr. 2).

§ 4. Üliõp. Anni konstateerib Eestis praegu keelelise loomispalaviku, mille tinginud muutunud olud ja suuresti kasvanud nõuded, ja rõhutab, et seda aega on vaja põhjalikult ära kasutada keele igakülgseks rikastamiseks, sest mitte alati pole keel ühtesoodu vastuvõtlik uutele ainetele, nagu vast nüüd. Sellepärast ettekandja näeb J. Aaviku „Uute sõnade sõnastikus“ tähtsa ja väärtusliku lisanduse meie keelekultuurilises arenemises. Peatab üksikasjalikult sõnastiku teisel trükil, mis on esimesest poole suuremaks paisunud, märgib selle sisu, sihid ja laadi ja osutab üksikuile puudustele: sõnastik pole kaugeltki täielik ja annab vähe nagu juhusliku töö ilme; murdesõnade esitamises ei olda küllalt täpne, päälegi pole tähendatud, kust murdest sõna on lainatud; sõna-seletused on tihti puudulikud, mõnikord isegi naiivid. Paljude näidetega illustreerib ettekandja sõnastikus ettepanekuastmel esitatud sõnu, eriti laine soomest ja kunstlikult looduid, formuleerib uussõnade loomise printsüübid ja näeb nooruses selle vastuvõtliku pinna, millest oleneb sõna läbimine või ununemine.

Õp. Vilberg ei salga teise trüki paremusi, võrdlemisi esimesega, näeb aga siingi veel puudusi küll: on kasutuid uussõnu, on kuhjatud asjatult botaanilisi oskussõnu, teisi halvasti seletatud j. n. e. Ei lepi ettekandja väitega, nagu oleks uussõna algupära täiesti ükskõik, vaid säeb üles järjekorra: murre, sugukeel ja alles siis kunstlikult loodud sõna.

Prof. Kettunen ei eelista murret eriliselt paremaks sugukeelest, vaid soovitab keele rikastamist igal teel, ka kunstlikult, kui aga uussõna on teadliku ja puhta keeleinstinkti saadus. Aaviku sõnastikus näeb kadumata teadusliku väärtuse sõnade liigitelgemises kategooriaisse nende algupära järele, millega on antud tähtsaid materjale uussõnade ajaloole.

Mag. Saareste tähendab, et sõnastikus esinevad murdesõnad ei tundugi tihti kirjakeelele võõraina, teised on taas tihti

puudulikult ja halvasti seletatud; kunstlikult loodud sõnade liigis leiab mitme tarviliku ja juba läbiläinu kõrval ka palju asjatuid ja halbu; soome laine peab ülearusteks, kui omal vastav sõna on olemas, mis siis kaldub kaduma, näit. põgenik on taganenud pagulase eest. Sõnastiku üldisena puudusena konstateerib teatud kerguse ja pääliskaudsuse, millest autor isegi on eessõnas teadlik. Soovitab rohkem asjalikku ja kriitilist opositsiooni, mis lialdused nivelleeriks. Arvab, et vanemad rahvakirjanikud on toonud kirja-keele võib olla rohkemgi sõnu, kui keeleuudendajad.

Prof. Kettunen tähendab, et mitmed uussõnad on seletunud lihtsalt trükivigadena, näit. Vildel. Peab mõõduandvaks ja iseloomustavaks, et kogu noorem kirjanikkude põlv produtseerib ikkagi keeleuudenduse tähe all.

Protokoll № 19

2. IV., aud. nr. 2., k. 4 p. 1.

§ 1. Juhatab abiesimees Saareste, protokolleerib sekretär Loorits.

Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

Koosoleku päevakorraks säetakse:

A. Ettekanded:

- 1) Liivi rahvalauludest — O. Loorits,
- 2) Nimede muutmisest — J. Bundberg-Ainelo,
- 3) Sammud emakeele õpetuse olukorra parandamiseks — A. Saareste;

B. Jooksvad asjad.

§ 2. Üliõp. Loorits nimetab liivlastel esinevate rahvalikkude laulude ja rahvalaulude sisuliigid, tunnistab nende rippuvust läti rahvalaulude repertuaarist ja peatab ligemalt ühel, eesti rahvalauludele võõral kategoorial, nimelt mõnerealistel iseseisvail salmi-kestel, millised nii iseloomustavad vene, saksa j. t. rahvalaulude hulgas ja just veel eriti omased läti-leedule. Esitab rea selliseid vasteid liivi keeli ja lõpetab tähendusega, et neid improviseeritakse

veel olevikuski, mida illustreerib Em. Seltsigi liivi kasvandiku sellelaadilise luule näidetega.

Hra Saareste märgib omaltpoolt vastava luuleliigi lopsaka arenemise Hispaanias ja oletab ka Saaremaa ja liivi ühiste joonte võimalust.

Hra Laan teab ühe esitatud laulu vaste läti keeli.

§ 3. Nimedemuutmiskomisjoni esimees Bundberg-Ainelo tähendab, et komisjoni tegevust on kirjeldatud juba Em. Seltsi aastakoosolekul aruandeis, millele lisab omapoolt liikumise ebatagajärjekuse põhjenduseks meie tõu aeglasuse ja passiivsuse üleüldse, mis ometi ei eita veel meie kultuurilikkust. Liikumise põhimõttelisi vastaseid ei tea, teab aga küll viivitajaid ja kõhklejaid, kes realiseerivad loodetavasti oma põhimõttelise otsuse lõpuks ikkagi ka tegelikult. Iseäranis võõristavaks peab, et Em. Seltsi liikmed enne kõike just ise ei ole eeskujuks.

Loorits rõhutab, et kultuuriline passiviteet tundub lihtsalt kultuuri puudumisena, vähemalt kaugemalt väljastpoolt vaadates, — nõnda rikub siis ka saksa nimi eesti kultuurinimest, ja sellepärast näeb nimede muutmises eesti kultuurilise enesemaksmapaneku rahvusvahelikult. Rõhutab eriti, et kõik eesti riigi- ja spordimehed, kunstnikud kui teadlased, aga ka akadeemiline noorus, eestkätt Em. Seltsi liikmed ise asja algatajaina on kategooriliselt kohustatud kaotama oma sakslasenimed.

Hra Saareste soovitab ka nimede muutmist õhutada esimeses joones intelligentsi keskel, kust see kanduks iseenesestki laiemaisse hulkadesse. Soovitab asja üleüldse enam elevil hoida, enam reklaami teha, kasutada selleks juba lähenevaid kevadpühi ja paneb ette korraldada lendsalku, kes pöörduksid isiklikult meie seltskonnategelaste poole nimemuutmise reaalse ettepanekuga.

Lendsalga liikmeiks annavad siinsamas koosolekul paljud osavõtjad end üles.

Hra Mägiste soovitab pöörda otsekohe üliõpilasorganisatsioonide poole, kes juba oma organisatsiooni au pärast toetaksid rahvuslikku liikumist palju energilisemalt.

Hra Schönberg protesteerib liig pääletükkiva taktika vastu, ei soovita ülepääkaela „malgaga“, nagu ütleb, tagakihutamist — „lastagu asi ise areneda, nagu ta läheb“.

Hra Loo rits ironiseerib hra Schönbergi „isearenemist“ ega näe selles pääletükkivust, kui intelligentlikule indiviidile minnakse meele tuletama ta kohustusi rahvuse vastu — iga indiviid peaks neid meeletuletamatagi teadma ja täitma. Küsib, miks see teadmine ja täitmine siis ikkagi veel ei väljendu tegudes.

Samuti rõhutab prof. Mark, et etteheidetest ei tohi juttugi olla, vaid ümberpöörduvalt — kaugelt enam hoogu ja aktiveeti tuleks nõuda, liiati kui meele tuletada meie nimesesaamise ajalugu, mis peaks välja kutsuma palju ägedama protesti nende esinemise vastu.

Hra Albrecht ei taha teha nimesemuutmist üliõpilasorganisatsioonide auasjaks, arvab, et ka malgaga ei antaks hoogu, ja kahtleb liikumises üleüldse, kuni intelligentsis pole välja kasvanud terav kultuuriline tung selle järele.

Hra Saareste ei leia võimaliku olevat jääda äraootavale seisukohale, kuni valmiks mingi tung, vaid õigustab siin täiesti kõhklematut ja hoolimatut hoogu, mis osutunud tervendavaks tihti isegi vanade põliste kultuurrahvaste juures. Paralleeliks tähendab, et võibolla polnud meie küpsed ka iseseisvuseks, ja küsib, kas oleksime pidanud jääma passiivilt iseseisvuse tungi valmimist ootama, selleasemel et iseseisvust kõigeaktiivimalt kaitsta.

Hra Ainelo näeb nimesemuutmisele vastuvaidlejail ainult arga enesevarjamiskatset, et mööda pääseda oma isikliku nime muutmisest, millist nähtust ei saa kuidagi õigustada rahvuskultuuriliselt küpse intelligentsi hulgas.

Hra Saareste peab opositsiooni siiski üsna kasulikuks, sest see süvendab aina veel liikumise hoogu, paljastades vastasrinna sisutühjust.

Hra Mägiste ettepanekul soovitatakse nimesemuutmiskomisjonil kutsuda edustajaid igalt üliõpilasorganisatsioonilt.

§ 4. Hra Saareste esitab juhatuse poolt hääkskiidetud memorandumile Haridusministeeriumile emakeele õpetuse olukorra parandamiseks, mis võetakse vastu ühelhäälel. — Memorandumis palutakse määrata stipendiume emakeele õpetajaiks ettavalmistajaile ja soovitatakse korraldada kontroll ilmuvate emakeele õpperaamatute kui ka emakeele õpetuse kohta üleüldse.

§ 5. Hra Janno teatab ajakirja „Eesti keel“ esimese numbril ilmumisest ja õhutab Seltsi liikmeid oma lehte laiali laotama.

§ 6. Seltsi asjaajaja teatab Em. S. II Aastaraamatu müügile ilmumisest.

§ 7. Juhataja kannab ette Tallinna Börsekomitee esitise fikseerida tähenduslik vahe „osakonna“ ja „jaoskonna“ vahel. Oma poolt peab „osakonda“ suurema üksuse defineerijaks, „jaoskonda“ — vähema.

Koosolek asub üksmeelselt samale seisukohale.

Hra Tamman osutab võimalusele selgemaks vahetegemiseks tarvitusele võtta filiaali tähendamiseks sõna „haru“, soome vastav haara.

Juhataja arvab, et Börsekomitee on soovinud ainult kahe omaltpoolt esitatud termi vahe kindlaksmääramist.

Hra Laan soovib juhatusel veel otsuse läbikaalumist, et see ei tohiks tunduda juhuslikuna.

Protokoll № 20

30. IV., and. nr. 2, k. 4. p. 1.

§ 1. Juhatab abiesimees Saareste, protokolleerib sekretär Loorits.

Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

Koosoleku päevakorraks säetakse:

Ettekanded:

- 1) Mõned etümoloogiad — üliõp. Mägiste,
- 2) Sugurahvaste uurimisest — üliõp. Janno,
- 3) Ingeri nimetusest — mag. Ernits,
- 4) Kuidas murdesugemeid koguda — mag. Saareste.

§ 2. Üliõp. Mägiste ühendab sõna upsakas, mille prof. Vasmer oletanud lainuks algslaavi keelest, sõnadeliigiga upp:upi, upitama j. t., soome uppi ja arvab, et siin on tegemist oma algupärase sõnaga, millele vastav tüvi esineb küll ka indo-euroopa keeltes.

Teiseks tuletab idaeesti liduma, leduma, pledima verbid vene sõnast плету: плести, samuti laduma eelmiste mõjul, kuna teiselt poolt punuma osutaks õtsekohest tõlget venest.

Kolmandaks ühendab e. kutsuda, s.-vdj. kutsua (soomest lainatud ka lappi) leedu sõnaga kvėczà (< indoeur. tüvi guoi-) ja seletab häälikute arenemise. (Ettekanne ilmunud „Eesti Keeles“ 1923, nr. 1).

Mag. Saareste osutab võimalusele seletada upsakas sõna ka lihtsalt deskriptiivseks piltlikuks tuletuseks, mis tihti õige juhulikkude ja ebamäärast algupära, nagu näit. nipsakas, näpsakas, napakas j. t. Liduma sõna kohta tähendab, et see ei esine sugugi ainult idas, vaid ka kaugel läänes ja näib peaaegu üld-eestiline olevat; laduma, täh. 'jooksma', peab ainult piltlikuks tähenduse arenemiseks, nagu tihti muugi kord, mis tuleks täiesti lahus hoida leduma sõnadeliigist.

Üliõp. Mägiste tähendab võimalusele ühendada leduma sõnaga isegi redu, silmas pidades l~r vaheldusi: vrdl. lepe reega > repse reega Maarja-Magdaleenas.

§ 3. Üliõp. Janno käsitab läbikäimise ja kokkupuute võimalusi meil sugurahvastega. Arvab, et poliitilis-majanduslikus läbikäimises hõimlustunne ei saa palju mõjuda, ka aateline läbikäimine on paratamata enam sõnadetegemist, mis väljendub realselt pääasjalikult ainult vastastikustes külaskäikudes ja nooruse õpireisides. Tähtsamaks ja olulisimaks peab teaduslikku läbikäimist ja ühistöötamist esimeses joones eesti-soome-ungari vahel. Toonitab erilise rõhuga, et meie ise peame looma omale rahvusliku teaduse, selleks mujalt töötegitajaid ootama jääda ei tohi, ja kriipsutab alla meie rahvusteaduslikku kohustust uurida sugurahvaid, ka kaugemaidki hõime, keda siia saadud tähele panna liig vähe. Leiab, et nüüd, kus Eesti tõusnud iseseisvaks kultuurrahvaks, on jõudunud ka moment, kus peame täie tõsidusega asuma oma rahvusteaduslikkude kohustuste täitmisele.

Üliõp. Loorits tähendab kaugemate sugurahvaste uurimise võimaluste ajutisele vähesusele ja iseloomustab näitega, kuidas leiti alles hiljuti summasid korporantide lõbusõiduks isegi Ungari, aga keeleteadlaste palve Ungari-sõiduks stipendiume võimaldada

ei leia haridusministri vastutulekut! Teiseltpoolt rõhutab teadusliku koostöötamise kõrval ka eesti-soome-ungari kaugelt intensiivima kultuurilise liginemise ja ühtlustumise tarvet ja toob näiteid, kui palju oleks eestlastel õppida näit. kas või soome omapärasest kultuuristiilist, selleasemel et saksa keskpärasuse mõjul maitsetult labastuda.

§ 4. Mag. Ernits esitab akad. Sjögreni ingeri sõna algupära seletuskatse Rootsi printsessi nimest Ingegerd, ent peab omapoolt palju tõenäolikumaks, et siin on tegu lihtsalt üldise kohanimega, mis tuttav Soomeski ja arvatavasti soome asukate toodud, kuni hiljem see kujunenud Ingerimaa üldnimeks. Ühendab sellega venekeelse nimetuse Ижорская земля ja jöenime Ижора < vanemast izera, mille seletab häälikuliselt vastavaks sõnale ingeri (vt. „Eesti keel“ 1923).

§ 5. Mag. Saareste esitab üldised juhtnöörid murdesu-gemete kogujaile. Tutvustab töö sihtide, sisu ja tehnilise läbi-viimisega, juhatab valima objekte ja keelejuhte ja käsitab üldiselt töötamisviise ja metoode. (Ettekanne ilmunud „Eesti keeles“ 1922, nr. 2).

Protokoll № 21

24. IX., and. nr. 2., k. 4 p. 1.

§ 1. Juhatab esimees prof. Kettunen, protokolleerib sekretär Loorits.

Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

Koosoleku päevakorraks säetakse:

Ettekanded:

- 1) Reisist liivlaste juure — O. Loorits,
- 2) Aruanne Setu lugemiku toimkonna tööst — toimkonna juhataja — J. Ainelo,
- 3) Uurimisteekonnalt karjalaste juure — prof. Kettunen.

Ülevaade seltsi stipendiaatide suvisest tegevusest lükatakse edasi järgmiseks koosolekuks.

§ 2. Esimees avab koosoleku tervitusega noortele üliõpilastele, kes koondumas Emakeele Seltsi ümber suureks rahvuskultuuriliseks tööks eesti keele uurimise ja harimise alal; julgustab noori võitma tüütavate eeltööde raskused, juhatab pidama õiget töötamisrada ja kutsub kõiki ühise jõuga teostama ülesandeid, mis asetanud enesele Emakeele Selts ja millele kohustab Seltsi juba ta nimi, kui ka toetus seltskonna ja riigi poolt.

§ 3. Üliõp. Loorits kirjeldab liivi vennasrahva elu-olu ja päevamuresid möödunud suvel, kus ta kogunud liivi mütoloogia ja süntaksi materjale E. Kirjanduse Seltsi stipendiaadina. Peatab kõigepäält liivlaste võitlusel oma ühiskondliku iseolemise eest, nimelt liivi valla küsimusel. Kirjeldab hoogsaid ja üksmeelseid koosolekuid külades, esinemist Riias j. n. e., millevastu on sunnitud alla kriipsutama igasugu ülearuseid raskendusi ja õigustamata tõkkeid läti kohalikkude, kui ka keskvalitsuse võimude, jah, isegi seltskonna poolt, mis on läinud kuni ebasüüdsate märgeteni läti ajakirjanduses. Kõige selle loomulikuna tagajärjena näeb läti-liivi vahekorra halvenemise, mida süvendavad omapoolt aina veelgi kohalikud läti võimumed, kes koormavad liivlasi rängeimate maksudega, kuna võtavad neilt nurmed ja niidud, jätavad ilma Ameerika abist, riigi ehituslainust j. n. e. Teiselt poolt aga konstateerib kõneleja liivlastes enestes nagu kiuste aina teadlikumaks süttivama rahvusliku tunde, mida kasvatanud märksa ka Em. S. toimetatud liivi lugemikud: juba töötab liivlastel oma rahvuslik laulukoor, juba õpib liivi näiteseltskond oma esimest liivikeelset ja ühelhoobil kohe ka algupärast liivi näitemängu, juba asutatakse liivi haridusseltsi ja luuakse suure innuga liivi keeli esimesi algelisi kultuursõnu (näit. on sõna teadus — liivi keeli t'eud — loodud juunikuus 1922, samuti opatõz — haridus, iit — ühing, selts, alizkeera — põhikiri, juot — juhatus j. t.), juba lehvib isegi liivi rahvuslik lipp — sini-valge-roheline — rannal... Lõpuks peatab kõneleja ka oma otsekohesel töö, konstateerib üldusalduse ja südamliku vastutuleku oma tööle kogu rannikul ja rõõmustub oma rikkaliku saagi üle: on paberile pandud üle 100 laulu ja lasterea, üle 80 mõistatuse, üle 200 vanasõna ja kõnekäänu, üle 400 jutustuse ja kaugelt üle 1000 punkti ebausust ja kommetest. Eriti tähtsaks peab oma uusi lisandusi liivi mütoloogiale, mida seni väga vähe

tuntud, muuseas on ettekandjal õnnestunud leida ka uduseid mälestusi soome-ugri usundile nii iseloomustavast haldjateilmast, mille säilumist liivlastel siia maani ei oletatud.

§ 4. Setu lugemiku toimkonna esimees Ainelõ esitab ülevaate komisjoni tööst: käsikiri on redigeeritud lõpulikult ja trükivalmis, album ilmub kahes osas, töö on tulnud väike seisak rahapuudusel, seegi on kõrvaldet nüüd ja käsikiri läheb ligemal ajal trükikotta.

§ 5. Prof. Kettunen kõneleb oma paarikuulisest uurimisteekonnast kevadel karjala sõjapõgenejate juure, kes asetunud laiali mööda Ida-Soome maakohti. Kirjeldab raskeid elutingimusi algul põgenejate laagrites, mustust, korratust jne., mispärast olnud arusaadav ka üldine rusutud meeleolu ja tusus. Aga kõigest sellest hoolimata tunginud süngi ala esile karjala luulelik ja ilutundeline hing — olgu rikkalikus ja piltlikus sõnadetagavaras, eriti loodussõnade külluses, olgu elavais rahvalauludes või lõputuis jututsüklides, olgu habekate meeste elurõõmulikus naljas. Oma pääülesandeks säädnud kõneleja murdevahede fikseerimise, mis olnud ka hästi läbiviidav, kuna keelejuhte leidunud kõigilt karjala kaartelt ja aega olnud neil ka küllalt, ainult kõnelejal enesel tulnud ajast lõpupoole puudu, ometi suutnud ta üles tähendada nii põhja- ja lõuna-karjala, kui ka aunuse ja lüüdi murrete pääjooned ja kogunud sellekõrval igalt poolt ka vastavaid keelenäiteid. Soome keele kõrval iseseisva karjala kirjakeele loomise peab tarbetuks, vähemalt Salmi-murdelisel kujul, mis selleks küllalt ligidane soome keelele, et ühena murdena tarvitada ühist kirjakeelt. Oma kõne illustreerimiseks esitab prof. Kettunen lõpuks Em. Seltsile haruldase väärtusega fonograafilisi karjala keelenäiteid: kalevalalaule, nagu neid lauldud veel tänava kevadel karjalaste seas. Sellejärele esitab fonograafil karjalaste preestri — sündinud äänisvepslase — vepsakeelse tervituse sugurahvaile ja julge lootusavalduse, et karjalavepsagi rahvaile koidab suur rahvuslik tõus juba ligemal ajal, milline mõte leiab tulist kinnitust kõikide kuuljate Em. S:i liikmete poolt.

Protokoll № 22

8. X., aud. nr. 2, k. 4 p. 1.

Juhatab algul esimees prof. Kettunen, lõpupoole abiesimees Saareste, protokolleerib sekretär Loorits.

Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

Koosoleku päevakorraks säetakse:

A. Ettekanded:

- 1) Ülevaade Seltsi stipendiaatide suvisest murdesugemete kogumise tööst — töö juhataja mag. Saareste,
- 2) Muljeid uurimistekonnalt ingerlaste juure — üliõp. Mägiste;

B. Jooksvad asjad:

1) Juhatuse aruandeid.

§ 2. Mag. Saareste esitab ülevaate Seltsi 12 stipendiaadi suvisest tegevusest, kes on kogunud tagajärjerrikkalt keelelisi materjale 35 kodumaa punktist ja säeb kokku murdesugemete kogumise projekti tulevikus, millejärele oleks võimalik lõpetada töö kümne aastaga. (Ettekanne ilmunud „Eesti Keeles“ 1922, nr. 5—6).

Esimees tänab Seltsi nimel kõiki töötegijaid ja loodab töö edukat jätkamist.

§ 3. Üliõp. Mägiste kirjeldab oma suvist keeleuurimistekonda naroovataguseisse ingeri küllisse. Märgeb üldise venestumise tendentsi, mis läinud kuni oma n. n. „isuri“ ehk „lamba-keele“ häbenemise ja unustamiseni, iseäranis veneusulisis küllis. Rahvuskultuurilik töö oleks siin hädatarvilik, liiati, kus siin rahvaharidusest üleüldse ei ole suurt juttu. Ka majanduslikult on siinsed asukad maha jäänud ja elavad kitsas kehvuses. Lõpuks annab kõneleja ülevaate ingeri murdeist ja esitab paar huvitavat keelenäidet (Ettekanne ilmunud „Eesti Keeles“ 1922—1923).

§ 4. Sekretär Loorits annab aru juhatuse tegevusest: murrete uurimiseks on muretsetud 4 fonograafi ja 5 Wiedemanni

sõnastikku, kogu murdesugemete kogumistöö juhtimine on usaldet mag. Saareste kätte. Seltsi kirjastusel on ilmunud kevadsemestril ajakirja esimesed numbrid, Em. S. Aastaraamat II ja teine Liivi lugemik. Praegu on trükikojas laduda Setu lugemik. On esinetud Haridusministeeriumi ees eelarvega 1923 a. abiraha asjus, samuti Tartu linnavalitsuse ees. Leipzigi Ida-Europa Instituudile on saadet Seltsi väljaanded, Setu laulupeost on osa võtnud Seltsi edustajad (n. Tamm ja O. Loorits) ja fonografeerinud tähtsamaid laulikuid ja mänguriiste, prof. Eisenile on Selts õnne soovinud ta 65 a. sünnijubelil. Lõpuks teatab sekretär, et Seltsi liivi kasvandik A. Skadin ei ole saanud tulla oma õpinguid jätkama perekondlisil ja sõjaväelisel põhjusil, laseb südamest tänada Seltsi ja lubab kasutada sellegi ergutuse, mille ta saanud, liivi asja edendamiseks.

§ 5. Üliõp. Voolaine teatab võimalusest leida setudele vaimulikkude raamatute tõlkijat ja palub Seltsi nende kirjastamise eest hoolitseda.

Sekretäri ettepanekul antakse küsimus juhatusele läbikaalumiseks ja seisukoha võtmiseks.

Protokoll № 23

29. X., aud. nr. 2, k. 4 p. 1.

§ 1. Juhatab esimees prof. Kettunen, protokolleerib sekretär Loorits.

Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

Koosoleku päevakorraks säetakse:

A. Ettekanded:

- 1) Üks keelerikastamise ettepanek — üliõp. Loorits,
- 2) Muljed suvisest murdeuurimisteedkonnast Karula kihelkonda — n. Tamm.

B. Jooksvad asjad:

- 1) Juhatuse ettepanekuid.

§ 2. Üliõp. Loorits soovib Emakeele Seltsis keele teadusliku uurimise kõrval puudutada enam ka tegelikke keele-

korralduse küsimusi ja esitab omapoolt paari vanema keelemehe ja rühma keeleteaduse üliõpilaste nimel ettepaneku, kuidas reformeerida tingiva ja kaudse kõneviisi minivikuvorme, nimelt: tarvitada kokkupandud vormi asemel kontaminatsioonilist — olnud oleksin asemel olnuksin, oldud oleks asemel olduks, samuti ka olnud olevat asemel olnuvat ja oldud olevat asemel olduvat. Toob näiteid, kuidas vastav arenemine endamisi omaette läbi läinud vepsa, lüüdi, karjala-aunuse ja isegi soome murdeis, mis osutab selgelt tarvet ja tungi meie keelealal selliste moodustuste järele, mispärast loeb täiesti õigustatuks ka eestis vastavate moodustuste teadliku elluviimise, liiati kui meie endigi murded pakuvad selleks eeskuju, nimelt analoogiline tartumurdeline „tulnuvad“ moodustus. (Ettekanne ilmunud „Eesti Keeles“ 1922. nr. 5—6).

Voolaine arvab nägevat „tulnuvad“ moodustuses potentiaali jälgi, sellevastu esitab lõuna-eestilise konditsionaali perfekti vormi „ma olnu kotoh“, tähenduses 'ma oleksin olnud kodus' ja soovib kirjakeeles tarvitada lihtsalt „ma olnud kodus“ kondits. perf. tähendamiseks.

Loorits kardab, et see poleks küllalt väljendusvõimeline, „tulnuvad“ moodustuse seletuses arvab Voolaine eksivat.

Öp. Schönberg leiab, et soovitusi ettepanekule on otsitud liig kaugelt vepsast ja mujalt — parem toodagu näiteid oma murdeist. Kahtleb ettepaneku elujõulikkuses, nagu on osutunud elujõuetuiks ja „looja läinud“ -tet ja mõnigi muu keeleuenduslik ettepanek. Ironiseerib, et kõneleja isegi tarvitanud -tatud, -tet ja muid vorme segi.

Mägiste arvab, et see ei õigustaks kõnelejale veel etteheiteid, kuna suusõnalises kõnes patustatakse üleüldse õige palju kirja-keele vastu, ja küsib, kuidas on näit. lugu sõnaalgulise h hääldamisega haritlaste kõnes. Teiselpoolt ei julge sugugi suurustada võivat, nagu oleksid -tet j. m. keeleuenduslikud ettepanekud „looja läinud“.

Loorits ei leia põhimõttelist vahet eeskujude otsimises murdeist või sugukeelist.

Schönberg: rahvas teeb keelt, mitte professorid!

Loorits imestab, kuidas tohib keegi kirjaoskamatu murde-ees arendada keelt, kuna teadlik keelemees seda ei tohi.

Prof. Kettunen tähendab, et ettepaneku väärtuse määrab ta tarvituselevõtt, kusjuures on mõõduandvad kõigepäält just meie kirjamehed, mitte rahvass. Kirjakeel on teataval määral ikkagi kunstlikult sünnitet keel, ja ennegi on meil koduseks ja omaseks saand moodustusi ja sõnu, hoolimata sellest, et nad olid rahvale võõrad.

§ 3. N. Tamm kirjeldab üksikasjalikult oma reisijuhtumisi Karula kihelkonna murde uurimisel, konstateerib lahke vastutuleku üldiselt, iseloomustab oma objekti, selle jutukust, kiindumist tõhe, ent ka halba mälu, mis paarinädalise äraolu järele unustab tutvusegi. Peatab vähe rahvaelu iseäraldusil ja nimelt tarvitatavamail toitudel. Lõpuks esitab mõned murdesõnad, keelenäiteid ja paar rahvalaulu (Ettekanne ilmunud osalt „Eesti Keeles“ 1923).

§ 4. Sekretär Loorits teatab, et Selts avab vahetalitusbüroo eesti keele õppijaile ja õpetajaile; teatab edasi, et Seltsile on esitatud kirjastamiseks Matteuse evangeeliumi setukeelne tõlge, mille trükkimiskulude katteks juhatus on pöördunud abipalvega Briti Misjoniseltsi poole. — Selts palub tänada tõlkijat — usuteaduse üliõpilast Puuseppa.

Sekretär esitab kellegi Eesti diplomaadi kirja Seltsile, kus näidatakse, kui halba varju heidavad meie pääle väljamail saksa-pärased perekonnanimed, mispõhjal meie tegelasi peetakse sakslasiks, kes tulnud appi valitsemises ise võimetuile eestlasile. Sama diplomaat soovitab tarvitada rahvusvaheliselt ka tingimata eestipäraseid kohanimesid saksa-päraste asemel, näit. Tallinna pro Reval, Tartu pro Dorpat.

Mägiste nõuab, eesti intelligents peaks tegema nimedemuutmise rahvuslikuks, kohustavaks ülesandeks. Mäletab ka ise lugenuvat mingisugust eestitutvustamis-brošüüri, kus just perekonnanimede põhjal konstateeritakse Eestis palju eestistatud sakslasi!

Prof. Kettunen märgib oma hiljutiselt ungari-reisiltki valusaid ebakohti just nimede pärast.

Üliõp. Pohl kahjatseb, et nimedemuutmine on tehtud ametlikult väga raskeks. Riigitegelaste nimede kõrva asetab ka eesti spordimeeste saksa-pärased nimed ja näeb nii siin kui sääl rahvusliku kuriteo. Tõstab üles ka uulits-tänava küsimuse, mis hilise aja tõttu jäetakse edaspidiseks.

Protokoll № 24

19. XI., aud. nr. 2, k. 4 p. 1.

§ 1. Juhatab esimees prof. Kettunen, protokolleerib sekretär Loorits.

Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

Koosoleku päevakorraks säetakse:

A. Ettekanded:

- 1) Kanepi — prof. Eisen,
- 2) Ülevaade murdeuurimistekonnast Karuse kihelkonda — üliõp. Tiitsmaa.

B. Läbirääkimiste aineks:

uulits-tänava küsimus.

§ 2. Prof. Eisen konstateerib asjaolu, et kohanimedid kirjutatakse tihti teisiti kui hääldatakse rahvasuus. Esitab näituseks Kanepi kihelkonna nimetuse, mille kõrval kirjanduses esineb kuni viimase ajani ka nimi Kanapää, — lõpulikult pole sanktioneeritud kihelkonna ametlik nimi veel nüüdki, ja alles tänavu tõusis sellepärast poleemika Võru maakonna ajakirjanduses. Kanepi kihelkond ise on asutatud rootsiajal 1675. Vanemais dokumentides esineb üldiselt Kanapää, alles otsekoheste kõnekeele mõjul tungib ärkamisajast päle selle kõrva ka nimetus Kanepi. Poola-aegses Tartumaa inventaarnimekirjas kirjutatakse Cannapieca, millest praost Westrén-Doll tahab välja lugeda Kanapesa, ettekandja näeb aga siin -ste metateetilise lõpu, nagu -ste nimesid esineb üleüldse õige rohkesti ümbruses, isegi Kanepiste näib veel tuttav. Mõlemad nimekujud on leidnud rahvaetümoloogilise seletuse: Kanapää seletuvat kiriku ehitamisel sissemüüritud kana pääga, Kanepi põlvnevat kanepipõllust, millele kirik olevat ehitatud. Loomanimed esinevad tihti kohanimedes. Ja kui „pää“ sõnale anda tähendus 'küngas, mägi', siis seletuks Kanapää nimi ka geograafiliselt. Kanepi sõna omakord põlvneks munkadelt, kes vast tõid selle kultuurtaime ümbrusse tarvitusele. (Ettekanne ilmunud „Eesti Kirjanduses“, 1923, nr. 2).

Õp. Ainelõ teab Rāpinast kuru Kanēpi, illat. Kanēpihe, varem olnud ka Kanēpitsa.

Üliõp. Parmase teatel esinevat Vastseliinas Kanēpnitsa.

Prof. Kettunen näeb selles kohanimēs vana isikusõimu-nime Kanapää (vrl. Otepää, Karupää, Seapää), millest arenenud adjektiivne Kanapiste > Kanēpi.

Üliõp. Māgiste kahtleb, kas Kanēpi sõna on ladinakeelne munkade toodu, kuna ta esineb laialt meie sugukeelis, isegi türgi-tatari keelkonnas, — see on üks neist väheseist sõnust, mis esita-takse indoeuroopa ja soomeugri keelte algsuguluse tõendamiseks, teiselt poolt peetakse teda isegi indoeuroopa keelte lainuks soome-ugrist.

§ 3. Üliõp. Tiitsmaa annab ülevaate oma suvisest murde-tööst Läänemaa Karuse kihelkonnas, mis on geograafiliselt õige eraldatud muust maailmast, ainult paar küla ühtuvad Lihula kihel-konnaga. Rahva kultuuriline tasapind on võrdlemisi madal ja mahajäänu, maa on kehv, majanduslikku jõukust ei ole. Kirja-keele mõju on väikene, kõneldakse puhast murret, mis on kaunis ühtlane kogu kihelkonnas, väikesed erinevused rühmituvad lõuna- ja põhjamurde ossa, päävahetegiaks on palatalisatsioon. Läbi on käidud kogu kihelkond külast külla, keeleajaloolisi märkeid on tehtud neljas punktis, sõnatagavara on märgitud Wiedemanni järele sõnaalgulise a- ja ä- ulatuses, märgitud on ka negatiivsed andmed. Üksikasjalikult on kogutud kohanimēs, mida aga on raskendanud palju häāde kaartide puudus — pahe, mis takistab üldse kohanimede kogumist tuntavalt. Lõpuks esitab kõneleja murde tähtsaimad häälikajaloolised iseārdused.

§ 4. Prof. Kettunen avab läbirāākimised „uulits-tā-nav“ küsimuses, mis tõusnud mõne aja eest päevakorrale. „Uu-litsa“ poolt kõneleks ainult vahetegieme võimalus, algsukeeles tähendab uulitski nii linna kui ka küla teed. Uulits tundub aga nii võõrapārasena, et rahvuslikus tuhinas on võetud üldtarvitusele tānav, millise sõna võõras algupāra on seletatav ainult mõne üksiku teadlase silmale. Tartu postkontoris korraldatud statistika on andnud õige iseloomustava resultaadi: kirjade ādressidel esineb

pea ainuüksi tänav, nimelt 97%, ja ainult maksimum 3% esineb uulits, seegi enamasti muulastele adresseeritud kirjadel.

Üliõp. Pohla teab juhtumise Viljandist, kus uuesti planeeritud teile pandud küll rahvuslikud nimed — Koidula, Kreutzwaldi, aga siltidele kirjutatud järele uulits, mis pärast rahvuslik koolinoorus tõrvanud üle need sildid.

Õp. Aineloo loodab, et linnateed selle nime pärast ometi ei muutu veel külatänavaks.

Hra Raid on näinud vene külade „uulitsaid“ põhjatu pori ja sopaga ega taha niisugust uulitsat meie külassegi, veel vähem linna.

Üliõp. Loorits näeb küsimuse tähtsuse ametlikus ühtlustamiseks: avalik keele tarvitamine on heitnud uulitsa niikuinii kolikambri, mis seletatav psühholoogiliselt rahvusliku süttimise momendiga, — sedasama peaks tehtama nüüd ka ametlikult tänavasiltidel, mis on praegu igas linnas isemoodi. — Eesti Vabariigi linnades olgu ikkagi igalgoal ainult embkumb: tänavad või uulitsad, mitte mõlemaid segi. Vabadussõda on toonud niiütelda moesõnaks tänav — sanktsioneeritagu siis see vabadussõja rahvuslik mälestus kõigis linnades, sest uulits rahvapäraseks muutuda enam ei saa. Soovitab tänav kokku kirjutada nimetusega, näit.: Aia-tänav, Tiigitänav, Rüütlitänav.

Koosolijate meeoleu statistiliseks kindlakstegemiseks kogutakse häält, kusjuures selgub, et tänavat soovitab 41 häält, uulitsat mitte keegi, erapooletuid on 6.

§ 5. Üliõp. Parmas kahetseb, et perekonnanimede muutmise edeneb liig loiult ja näeb selle ühe põhjuse vormilises raskuses ja pikalduses: kuudekaupa seisab kinnitamine Riigikohtus. Soovitab astuda samme asja kiirendamiseks.

Õp. Aineloo seletab selle Riigikohtu töörohkusega, Loorits arvab, saadetagu ainult rohkem muutmispalveid — siis tulevad nad üheskoos ka rutem kinnitamisele.

§ 6. Sekretär loeb ette uued liikmeksastunud, palub tagasi tuua büroosse Seltsi raamatud nimekirja kokkusäädmiseks ja teatab, et Seltsi büroost on saada lehekesi ühtlases kaustas keelelisteks ja muiks ülestähendusiks.

Protokoll № 25

10. XII. aud. nr. 2, k. 4 p. l.

§ 1. Juhatab esimes prof. Kettunen, protokolleerib abisekretär Mägiste.

Eelmise koosoleku protokoll kinnitatakse.

Koosoleku päevakorraks säetakse:

A. Ettekanded:

- 1) Mõned etümoloogiad — mag. Saareste,
- 2) Translatiivi lõpu -st üle — mag. Saareste ja prof. Kettunen,
- 3) E. k. Öigekirjutus-sõnaraamatu teise trüki ilmumise puhul — üliõp. Loorits;

B. Ajakirja „Eesti Keel“ toimetuse kodukord.

§ 2. Mag. Saareste esitab kolm etümoloogiat. — Esiteks osutab sõna koot täh. 'rehepeksu vart, jalaluu, orioni tähekoogu' lainuks alasaksa keelest, algtähenduses mingi jalaluu, kuna teised tähendused näivad ilmsed metafoorid. Ühenduses sellega esitab ka paari teise rehepeksu termi algupära (vart ja pint).

Teiseks ühendab sõna laugas, lauk leedu sõnaga laūkas, täh. 'põld' ja seletab tähenduse arenemise.

Kolmandaks ühendab Karksis leitud sõna väkram, täh. 'roheline konn', mordva vastava sõnaga. (Ettekanne ilmunud „Eesti Keeles“ 1922, nr. 5—6).

N. Tamm on kuulnud Karksis ainult laste kohta tarvitatavat sõna väkram: „latse väkram één“, „kohe sa oma väkramega lähet“ jne.

Helmes tuntakse Laugaste talu, Räpinas Lauka talu.

Üliõp. Mägiste arvab, et mag. Saareste on põhjendand küllalt üksikasjalikult laugas sõna tähenduse arenemist leedu-keelsest, leiab aga, et kui meil üldse usaldatakse otsida sisemise keelevormi laine eesti-balti kokkupuudete hallelt ajult, millega on oldud seni ettevaatlik, siis võiksid tulla kõne alla sõna kohaadverbiaalsed vasted: laukyn = välja, õue ja laukè = väljas, õues; kuid kahtleb siiski, kas need kohaadverbialid on nõnda vanad

mõlemas keeles. Sõna väkram arvab Mägiste kui onomatopoeetilis-deskriptiivse ühendada võivat väherdada-verbiga.

Prof. Kettunen peab võimalikumaks väkrami ühendamist väherdada-verbiga; välja : väljas kohaadverbide paralleelsest tekkimisest toob rea näiteid: soome murdeis „menen pellolle“ 'lähen põllule' s. t. välja, vps. полѡ j. t.

Üliõp. Oras arvab, et niisugune arenemine võib olla tihti hilinegi, nii tarvitet Vabadussõja päevil Tallinna kooliõpilastepataljonis näit. „lagedale“.

Mag. Saareste ütleb märganuvat ju varemgi Mägiste mainit adverbialse tarvitamise vahekordi, peab neid kattuvaid arenemisresultaate kahtlemata juhuslikkudeks paralleelideks.

§ 3. Mag. Saareste esitab lühidalt Ida-Eestis laialt esineva murdelise -st translatiivi seni prof. Setälä ja prof. Kettuse antud seletused, arvustab nende puudusi ja annab — -st translatiivi ja -st adverbide levimisala kattuvust j. m. põhjenduseks tuues — sellele murdenähtusele uue seletuse: ka translatiivis on neil aladel kord läbi läinud muutus ks > ss (resp.-š), mis on olnud translatiivse funktsiooni tunnuseks liig nõrk ja tema asemele on tunginud -st vastavaist adverbidest süntaktilise suguluse tõttu teatud juhtumisel.

Prof. Kettunen, ühenduses sellega, puudutades eelkõneleja meetoodilisi komistusi oma seletuse ülessaadmisel — kõigepäält liig julget -st adverbide ja translatiivi funktsionaalse kokkupuutumise rõhutamist, esitab omaltpoolt üksikasjalikumalt põhjendades seletuse, millejärele -st ühtumis elatiivis esinenud tihti lausefoneetiline kadu, üheaegselt ks > s muutusega translatiivis, nii et on segi läinud need funktsionaalselt peaaegu vastupidised kaasused. Siis üldistati elatiivis teatud lausefoneetilisest asendeist tugevam funktsiooni väljendaja st ja selle eeskujul tungis st ka translatiivi tüüpi proportsiooni põhjal st : s = x : s, x = st. Lõpuks ühendab translatiiviga ka -st-lised ütlusviisid „Jaanist poeg“, „Miilist öde“ j. t., Wiedemannil veel „Jaaniks poeg“, kus peitub elliptiline lause „Jaaniks kutsutud poeg“.

Mag. Saareste tähendab selle seletuse kohta, et ta on kõigetõenäolisem seni antuist ja toob paralleelina -D lausefoneetilise kao murdelises -nD > -n partitsiibis.

§ 4. Üliõp. Loorits kõneleb pikemalt E. k. Oigekirjutussõnaraamatu teise trüki oodatava ilmumise puhul, hukka mõistes pääasjalikult esimeses trükis teravalt esinenud ja teiseski trükis mõjule pääseda ähvardavat ükskõlgsust, sallimatust meie paremate kirjanikkude tarvitatava nüüd juba aastate kestes täiskasvanud nn. uuendet keele vastu ja selle kategoorilist eitamist. Ettekandja nõuab erapooletut teaduslikkust taotlevalt sõnaraamatult ka uuendet kirjakeele tunnistamist ja selle konstateerimist oma veergudel ja teatab paarikümne tuntud kirjaniku ja rea vanemate keeleteaduse üliõpilaste — nende nimel ta kõnelebki — allakirjutatud samasisulise nõudega protestiavaldamisest E. K. S. Õigekirjutussõnaraamatu toimkonnale. Lõpuks teeb ettepaneku koosolekule, kuhu on koondunud emakeelest eriti huvitatud ringkonnad, et see avaldaks käesolevas küsimuses oma arvamise, mis seda tähtsam, et Em. Seltsi edustajad E. K. S. Õigekirjutussõnaraamatu toimkonnas teaksid rehkendada Seltsi meeoleuga.

Mag. Saareste soostub, et vastaspoole surnuksvaikimine esimeses trükis on lubamatu nähtus, kuid arvab, et komisjonile peaks nagu ennegi õigus jääma paralleelseist kujudest ühte tunnistada soovitavamaks. Kõneleja rõhutab pikemalt parteitülidele keeleküsimusis lõputegemise tarvet, kuna nende senine ägedus on põhjendamatu: kummalgi voolul, nii uuenduslikul kui ka konservatiivsemal, on hääd soovid eesti kirjakeele kohta.

Prof. Kettunen konstateerib mag. Saareste põhimõttelise nõusoleku hra Looritsaga ja, asudes ise samale lepitavale seisukohale, loodab, et Em. Seltsi liikmete suur enamik ühineb mõlema vastasvoolu konstateerimise ja teise voolu kategoorilise keelu kõrvaldamise nõudega teises trükis, kuna komisjonile jääks endiselt õigus ühte paralleelseist vormidest eelistada.

Õp. Schönberg: korrektuur saadetakse kõigile komisjoni liikmeile, pole siis tarvis karta kitsasrinnaliste vaadete mõjulepääsu. Kõneleja tõrjub kindlalt tagasi hra Looritsa väite kahe võistleva kirjakeele olemasolust. Keeleuuendusliikumine ei moodustavat mingit üksmeelset voolu vastukaaluks traditsionaalsele normaalkeelele. Konstateeritavaid paralleele tuleks pea alati enam kui kaks, mis takistaks sõnaraamatu tarvitamist. Arenegu uuenduslik keel kindlakujulisemaks, sirgugu vana vääriliseks — siis

saab ta järgmises kolmandas trükis oma koha. Praegu aga käib uuendus vähjakäiku: taganemine on märgata kogu liinil ja — „jumalale tänu“!

Juhataja arvab, et hra Schönbergi leppimatu seisukoht põhjeneb arusaamatusil, mispärast ise sama pooldades kordab mõnda Looritsa ja Saareste väidet.

Prof. Jõgever imestab, et protestile on alla kirjutanud paarkümmend kirjanikku, kes tarvitavad ise enamasti kõik normaalkeelt, näit. Tuglaski — viimasel paaril aastal ei olevat professor teda küll kahjuks jälginud. Adsoni laulud on murdelised, ega nende keelt ometi normaalkeeleks taheta tunnistada. Toetab hra Schönbergi: keeleuuenduslastel pole ühtlast, kindlat põhja ega seisukohta, kirjutab tahvlile vigase keele illustreerimiseks lause („kirjodet“), mille ütleb leidnuvat ühe uuendaja kirjutuses, ja küsib selle kohta pilgates: „mis on siin keeleuuendus, mis viga?!“

Hra Schönberg: kui sõnaraamatus uuendusi konstateerida, siis juba kõik erandita! siis alles näeksime selgelt, missuguses segaduses „mardisanditamisi“ keeleuuendus on toonud meie keele.

Hra Mora ühineb üldiselt mag. Saareste j. t. seisukohaga. Leiab, et prof. Jõgeveri esitatud näide osutab just vastupidist: kui tarvilik on uuendatud keele vormide konstateerimine normeerivas sõnaraamatus, et hoiatada õppijaid vigadest. Teiseltpoolt tarvitatakse ju ka normaalkeelt üleüldiselt väga vigaselt — ega see ole ometi keeleuuenduse süü, nagu väidetakse naiivilt, vaid kooli ja õpetajate süü, kes kirjakeelt isegi ei tunne. Põhjen-damatu on ka nõue esitada sõnaraamatus kõik individuaalsed erinevused — konstateeritagu ainult enam läbiläinud vormid.

Hra Loorits vastuseks hra Schönbergile: parodeerida saab alati, ja see näitab pahatahtlikkust. Kahe kirjakeele esinemine meil on igale tuttav fakt ja vahest ainult hra Schönbergil kahe silma vahele jäänud — kahjuks! Korrektoori lugemisel pole olulist tähtsust, kuna siin parandatakse trükivigu, mitte põhimõtteid. Objektiivsuse nõue üksi on juba küllalt kaaluv selleks, et kõrvale heita kellegi väiklase keeleteadlase motto „kes kirjutab kirjutet, see on ka läbi kukutet!“ ja selleasemel konstateerida motto: „tarvitetakse lõppu -tatud, sellekõrval ka -tet“ jne. Tuglase

uuendusmeelsuses ei tohiks keegi kahelda, kes on lugenud ta artikleid „Ilos“ või „Tarapitas“.

Prof. Jõgver täiendab eelöeldut: ta polevat esitanud oma näitust etteheiteks uuenduslasile, vaid ainult toeks hra Schönbergi väitele, kui kõikuvad on keeleuuenduse seisukohad. Sõnaraamatu esimeses trükis ei olevat siiski deviisiks lööksõna „kes kirjutab -tet, see“... Uue trüki deviis pole veel kindel. Senises trükis oli tõesti eksimus, et uuendused esitati vigadena, nüüd aga uute põhimõtete ülessaadmine ilmumisel olevas sõnaraamatus viivitaks üleliigselt selle ilmumist, — sündigu see, kui tundub tarve, kolmandas trükis. Keeleuuendus hoolitsegu ise oma keele õpetamise eest. Tuglas kirjutavat müüdu normaalkeelt, mis ta „Ilos“ teeb, polevat professor jälginud, Aavikulgi olevat „Päevalehes“ päris normaalne, igapäevane, ilus keel.

Juhataja ettepanekul piiratakse üksiku kõneleja aega viie minutiga.

Hra Schönberg: õpetajate kongress rõhutas paralleelsete keelekujude kõrvaldamise tarvet ühtluse loomiseks koolis. Kui õigustatakse kirjutada „kirjutet“, siis õigustatagu ka „kirjut“, mida mõned tarvitavat, — „just objektiivsuse seisukohalt rõhutan, et sõnaraamatule ühtlane ilme jääks“.

Hra Mora: keeleuuenduse väikese tagasitõmbuse on tinginud sõnaraamatu terav kategoorilikkus. Uus trükk lubagu „kirikus, kodus ja koolis“ tarvitada ka uuendatud keelt, millest uuendajad isegi on sunnitud loobuma vastu tahtmist ametlikkudes j. m. kirjutustes.

Mag. Saareste näeb uuenduste sõnaraamatusse võtmisel ainult formaalseid takistusi komisjoni seni tehtud otsuste muutmises, kuid peab võimalikuks lepitava seisukoha leidmise siingi. Teeb ettepanekud: 1) valida õigekirj.-sõnaraamatu komisjoni Em. Seltsist uued edustajad ja 2) iga üksiku punkti kohta neile juhtnõore andmata, volitada neid järgmiselt: „Em. S. volitab oma esindajaid toimkonnas soovima, et ka tähtsamaid kõrvaltendentsisid konstateeritaks ega neid teravalt hukka mõisteta“.

Lektor Veski: E. Kirjanduse Seltsi väljaanne on saanud purelemisaineks kahe Seltsi vahel. Siin nüüd esitatud lahkemõtteid oleks võidud esitada ju varemgi sõnaraamatutoimkonnas, kus seda

pole tehtud. Keeleküsimusi hääletada, milleks nähtavasti eelkõneleja ettepanekud mõeldud, on juhuslik ja mõttetu. Peatab uuendusist pikemalt -n inessiivil, -lle allatiivil ja -tet partitsiibil, leiab nende pääpuuduse tuletamise reeglirohkses („antagu üks reegel, mitte viisteist!“) ja sellest tingitud anarkias, ja imestab, kuidas ainult sellele kolmele punktile rajatakse ettekujutus tervest uuest keelest. Kõneleja arvates on asjatu säärase tühiste asjade pärast pääd murda, kuna eel ootab veel suur töö orgaanilise keele rikastamisel eriti leksikaalsel alal.

Prof. K e t t u n e n vaidleb vastu väitele, nagu iseloomustaks uuendatud keelt reeglite anarkia: reegleis on ju erandeid, kuid need ei puudu üheski deskriptiivses grammatikas.

Hra L o o r i t s: siin pole tegu tülüküsimusega kahe Seltsi vahel, vaid põhimõtteliste küsimuste valgustamisega, mis on loomulik igas keelega tegutsevas seltsis. Vastuseks prof. Jõgeverile kardab, et selle „kiitus“ Tuglase ja Aaviku keelele ajakirjanduses on vast ehk natuke teenimatu, kuna see seletub lihtsalt asjaoluga, et ajakirjandus ja teatavasti isegi ka ju „Eesti Kirjandus“ ei armasta näha oma veergudel šabloonist erinevat keelt. Imestab, et uuendatud keele reeglid on võõrad ülikooli lektorile, ja illustreerib nende lihtsust -nd partitsiibi, superlatiivi j. t. näidetega, — isegi sellelt seisukohalt ei olevat järelikult siis sõnaraamatul põhjust uuendatud keelt ignoreerida.

J u h a t a j a läheb mag. Saareste tehtud ettepaneku juure tagasi ja palub seda korrata.

Üliõp. P a r m a s leiab, et küllalt pole uuendatud keele hukkamõistmisest loobumisest, ja esitab ettepaneku, mis on sisuliselt identne mag. Saareste omaga, ainult hukkamõistmise keelu asemel formuleerib uuendatud keele täisõiguslikult tarvitada lubamise nõude.

Hra L o o r i t s arvab, et mag. Saarestegi ettepanek, kuigi teisiti formuleerituna, sisaldab ka lubamise ja, küsinud seda ettepaneku tegijalt mag. Saarestelt ja saanud sellelt jaatava vastuse, konstateerib tehtud ettepanekute sisuliselt täieliku identsuse.

Juhataja sellekohase küsimuse pääle jätab hra Parmas oma ettepaneku siiski üles kui selgemini formuleeritu.

Hra Karlson näeb käesolevas probleemis ainult taktiküsimust, mis hääletamisele ei allu. „Hukkamõistmise“ asemele, mis piiblisõna, soovitab sõna „ignoreerima“, millega koosolek on nõus.

Hra Schönberg vastustab hääletamist: Em. Seltsi edustajad talitagu koosoleku üldmeeleolu silmas pidades.

Juhataja paneb siiski, vastu tulles koosoleku enamiku soovile, hääletamisele hra Saareste ja Parmase ettepanekud. Esimene saab poolt 19 häält, teine 13 häält, millega on vastu võetud Em. Seltsi sooviavaldus Õigekirjutussõnaraamatu teise trüki ilmumise puhul, et sõnaraamatus konstateeritaks ka eesti kirjakeele tähtsamaid kõrvaltendentse ega ignoreeritaks neid.

Oma teise ettepaneku uute edustajate valimise kohta komisjoni võtab mag. Saareste tagasi.

§ 5. Sekretär Lõorits loeb ette juhatuse poolt hääks kiidetud ajakirja „Eesti Keel“ toimetuse kodukorra, mis võetakse vastu muutmata kujul ja pannakse ette aastakoosolekule kinnitamiseks (vt. ptk. IV).

III.

Emakeele õpetuse praegusest olukorrast.

Mag. Saareste piduettekanne 12. II. 1922.

(Konspekt.)

Teadusliku töö kõrval tuleb meie Seltsil, kes täna oma teist aastapäeva pühitseb, aegajalt hoolt kanda ka küsimuste eest, mis tegelikku elu riivavad. Et mitte eluvõõraks jääda, peame silmad lahti hoidma ka tähtsate päevaküsimuste ees. Pidagem ikkagi meeles, et keele uurimine on ainult üks abinõudest, et jõuda inimese sügavamale tundmisele, et inimsugu võimalust saaks selle tundmise põhjal oma käekäiku parandada, meie siin aga, kitsamal juhusel, endi väikese rahva vaimlist ja kõlblist jõudu ning väärtust tõsta. Loodava omapärase kulturi jõud ja sügavus oleneb aga selle kulturi rahvuslikust laadist, mille tähtsam tegur on omakorda rahva keel. Loomulik seega täiesti, et Em. S. elavat huvi tunneb, missuguses olukorras on praegusel silmapilgul selle emakeele õppimise ja õpetamise võimalused, seda enam, et meie Selts omas kaaluvas enamuses koos seisab nimelt tulevastest ning osalt praegustest emakeele õpetajatest.

Lugesime hiljuti ajalehtedest, kuidas Har. Min-mi järelepärimise peale keskkooli lõpetanute ja ülikooli astunute teadmiste kohta Ülik. Filos. teaduskond vastas, et valmistus emakeeles olevat väga nõrk. — Milles seisavad selle nõrkuse põhjused?

Põhjusi leiaksin viiesuguseid: 1. Kooliõppuse üleüld. olukord, üleüld. nõrkus, tingitud praeg. ajast, 2. Eesti keele kui aine uudsus (eriti keskkoolides), 3. õpetajate puudus ja nende nõrk ette-

valmistus, 4. kindla kirjaviisi puudumine ja 5. õpperaamatute alaväärtuslikkus.

Esimene põhj. on küll laiald., kuid meile kõigile enam vähem tuntud ja praegu vähem huvitav. Jätame see puudutamata.

Teise kohta võiks ka ainult lühidalt tähendada, et see tunda annab end eriti keskkooli vanemais klassides: õppima on hakatud alles 3—4 a. eest, lühikese aja jooksul tuleb pikk õppekava läbi tõtata, seega jõutakse ainult teooriat rõhutada; praktikat on aga vähe; loomulik, et kursus siis pisut igavaks muutub. Et aine uus, siis ei ole tal alati ka küllalt autoriteeti, ei suudeta veel mõista, et ta peamine, kõige tähtsam. — Ka siin ei ole tarvet pikemalt seisatada.

Kolmanda põhjuse kohta võiksime ka lühidalt tähend.: kõrgema eriharidusega õpetajaid (ka neil saged. puudus: nõrk pedagoog. valmistus), pole olemas peaaegu sugugi, suvekursuste lõpetajaid on aga üli kasinalt, needki koondunud peaaegu ainuliselt meie kahe suurema linna tähtsamate keskkoolide vanematesse klassidesse; keskk. alamates klassides, algkoolis ja üldse meie väikelinnade ja alevikkude keskkoolides on aga emakeele õpetajate ettevalmistus eriti nõrk ja juhuslik. Ei osata meie segiolevais ja võrdlemisi keerulistes keeleküsimustes sugugi teed leida, ei osata olulisi küsimusi toonitada, rõhutatakse sagedasti fanaatiliselt ortograafilisi tühisusi. Seega ligneme juba neljandale põhjusele, mis emakeele õpetust kammitsas hoiab — kirjaviisi kindlusetus, ühise kirjakeele puudumine.

Olgugi et me haritud rahvas tahame olla, peab siiski tunnistama, et vähemalt tegelikult meil selleks tähtis eeltingimus puudub — tervele rahvale ühine kirjakeel, teataval momendil üldiselt õigekspeetud, kindel kirjaviis (tarvitusel ametiasutustes, ajalehtedes, õpperaamatutes, teaduslikus kirjanduses ja suuremas osas ilukirjandusest). Meil on n. n. ametlik kirjakeel, siis n. n. uuendatud kirjaviis, milles endas kindlusetus ja kobamine valitseb, milles juhid ise jüngrite keelega rahul pole, ja lõpuks veel Leetbergi, Ridala, Jõgeveri, E. Petersoni jne. kirjaviisid. Osalt on see kirjavus noorel, alles kujunemise algul oleval rahval arusaadav. Kuid parem oleks igatahes olnud, kui see anarkiline ettevalmistuse periood täiesti Vene aega oleks langenud ja meie iseseisvuse alguks lõpule oleks jõudnud. On väga halb, kui laeva

siis veel ehitatakse, kui laevaga juba sõita tuleb. Ühine ja kindel kirjakeel ei kõrvalda veel kaugeltki mitte parandamise ettepanekute ja edasi arendamise võimalust. Oleva kirjaviisi puuduste kohta ollakse kõigi haritud rahvaste juures teadlik, kuid temast peetakse niikaua kinni kui teist paremat loodud pole — puhtpraktilistel põhjustel. Meil aga püsivad veel mitmed — nende hulgas ka mitmed meie vanemad keelemehed — selles väikekoodanliste maitsete ja dilletantsete ning küpsemata arvamiste ajajärgus, kus E. kirjakeel ja selle laad oli väheste üksikute eraasi, kui iga keeleteadlane, kirjanik, õpetaja või õpilane end õigustatult pidas iseenda maitse ja arvamise järele kirjakeelt muuta ja isegi luua. — See kirjakeele kindlusetus annab end eriti segavalt ja takistavalt tunda kooli õppetöös, eriti veel selkorral, kui õpetajate ettevalmistus mitte ei luba neid iseseisvalt seisukohta võtta vaieldusalustes keeleküsimustes.

On küll meil Har. Min-mi poolt määrus maksmas, et õpetusel võetagu koolides aluseks n. n. ametlik, s. o. Õig. Sõn. kirjaviis¹. Kuid kahjuks on seegi teatav abstraktsioon, kaunis umbmääraste piirjoontega mõiste. Kõigepealt on lugemata hulk küsimusi, mille kohta Õ. S. vastust mitte ei anna. Samati asub Õ. S. vahel vaatekohal, mida näit. keeleehituse lihtsuse ja otstarbekohasuse põhimõtete seisukohalt mitte kaitsta ei saa. Ja lõpuks ei ole Õ. S. mitte küllalt kättesaadav, ta trükk on ammugi otsas. Kõige selle tagajärg: igas koolis õpetusel nii mitu kirjaviisi, kui mitu õpetajat, näit. kuni 4-da klassini on õpilane teatavat kirjaviisi õppinud, kuid 5-sse kl-i uue õpetaja alla jõudes tehakse temale äkki selgeks, et ta seni ekslikku on õppinud ja nüüd uut peab omandama; vahel sünnib see, õpetajate vahetuse puhul, isegi aasta keskel. On aga õpetaja nõrk või väikese autoriteediga, siis tarvitatakse samas klassis mitut — iga õpilane eri kirjaviisi. Seda korratust on aidanud edendada vahel õpetajad ise, kellel koolitöö otstarve ja laad enestel küllalt selge pole: keegi õpetaja-keeleteadlane öelnud kord klassile: „võite ükspuhas mis murdes või murrakus kirjutada, püüan teist kõigest aru saada!“ — Sagedasti ollakse aga õpetajate hulgas vastupi-

¹ Seda on hiljem sellekohase resolutsiooniga omalt poolt toetanud Eesti keele õpetajate kongress 1923 a. jaanuari algul. (Korrektuuri märkus. A. S.).

dises äärmuses: ollakse liig fanaatiliselt ja katoliikl. kitsarinnaline ning leppimatu küsimustes, kus tõesti veel pruuk kõikumas, autoriteetl. eri arvamised veel võitlemas, otsitakse vigu ja parandatakse väiklaselt, pannakse rõhku tühisustele jne. (hea—hää, vastu—vasta jne.). Üleüldse nõutav oleks, et õpetaja valjult valvaks nende määruste pidamist, mis ametlikus kirjakeeles kindlasti maksmas, lubatud parallelkujudest aga üht ainult soovitaks; kuid õpetajal peavad teadmised olema ka muist tähtsamaist kirjaviisidest, et tarbe korral ka neid seletada ja arvustada osata. Üleüldse peaks õpetajail enam teadmisi olema kirjakeele mõiste kohta, samati selgust õigekirjutuse põhimõtetest. Tuleks eriti rõhutada vormide otstarbekohasuse ja grammatilise ehituse lihtsuse ning rahvakeelsuse põhimõtteid.

Niihästi tarviliku ettevalmistusega õpetajate puudus kui ka kirja-keele anarkias tingitud raskused oleksid kõik enam vähem võidetavad, kui ei oleks mitte viiendat, kõige halvemat pahet — kõlbulikkude, otstarbekohaste õpperaamatute puudust. Peab tõesti tunnistama: meil ei ole praegusel silmapilgul ühtegi ajakohast E. k. õpetust, vahest maha ehk arvatud H. Põllu hiljuti ilmunud Lauseõpetus. Nad kõik on nõrgad nii teaduslikult kui metoodiliselt, paljud neist isegi tüpograafiliselt. Harutusele võtame siin muidugi ainult esimese — teadusliku puuduse. Meie gr. kirjutajatele peaksime tulevikus järgmised nõuded ette seadma: 1. Autoritel olgu niihästi keeleteadline haridus soomesugu keeltes kui ka metoodiline ettevalmistus. 2. Tuleks rohkem silmas pidada teiste kultuur-rahvaste uuemaid ja paremaid, ajakohasemate meetodide järgi kokku seatud keeleõpetusi, et mitte ilmaaegu, eksides ega komistades neid samu vaevarikkaid arenemisradu sammuda, mis teised juba läbi on käinud. 3. E. keele ehituse kirjeldusel ja seletamisel tuleb välja minna ainult E. k. enda loomust, korraldada ja fakta rõhutada tuleb keele omapärasuse sihis; ei pea mitte valama keelalisi nähtusi võõraskeeltelt omandatud vormidesse, neid võõraste keelte seaduste järgi painutades. 4. Autorid peaksid rohkem rahvakeelt, s. o. murdeid tundma.

Missugused oleksid meie gr-te sisulised peapuudused?

1. Terminoloogia kindlusetus. Verbumi kutsuvad ühed 'aegsõnaks', teised 'tegsõnaks', subst-vi kutsuvad ühed 'asisõnaks',

teised 'nimisõnaks', atribuuti 'täienduseks' ja 'lisanduseks' jne. Terminoloogia asjus püüab igauks tingimata oma rada käia, iseoma oskussõnu soetada: mõni kutsub näit. ees- ja tagasõnu 'kohasõnadeks'; kõik käänete nimed ristitakse ümber —: nom. 'nimetamise kord', akk. — 'ärategemise k.', illat. — 'sisseminemise k.', komit. — 'koosolemise k.' jne. Vahel jõutakse isegi veidrusteni: 'rasked ja kerged häälikud', 'libedad' häälikud, s. o. palataliseeritud h., ja leidub isegi lause: „pikad kaalid, tongid, pikad nandid ja nandi rühmad nimetame rasked häälikud . . .“

2. Lahkumine kud kirjakeelest ja isiklik kirjaviiis. Asjata konservatiivsused ja murdelisused (eriti Leetbergil): w, -mine, -ste, riad, liub, jäutus, pitki silmi, murete jne. Ignoreeritakse harilikka, üldiselt maksvaid vormisid, kuna nende asemel toonitatakse kas olematuid või väga haruldasi: part. pl. üksi kaksipro ühtesid, kahtesid (Pöld).

3. Pseudoteaduslikkus, ebakohane teaduslikkus, pedantsus. Asjata võrdlused ostj., vog. ja tscher. keeltega (kooligr-s!). Selle asemel, et näit. lihtsalt öelda: rakked 'roomad', tsiteeritakse pikalt (3 rida!) saksakeelist seletust Wied. järgi (ühes süntaksis).— Tehakse pikki ekskursioonisid keeleajaloosse, lähemaise ja kaugem. sugukeeltesse, seal juures isegi raskeid vigu tehes (identifitseeritakse k-d sõnades: kastek ja kuulukse).

4. Asjatundmatud seletused ja oletused. Eksitused. Keeleajaloolised seletused on aegunud ja kubi-sevad vigadest. Etümologiseeritakse valesti: eila < *esi!! (Pöld). Sihituse kohta valitsevad suured arusaamatused: teatavaid adverbiali juhuseid loetakse (kaugemaks) sihituseks. Tingivat kõneviisi nimetatakse 'kahtlevaks', ka kaudset k. kutsut. 'kahtlevaks', -ta ~ -da lõpulist infinitiivi kutsutakse määr osastavaks, seega inf. -da ja part. -da lõppusid identifitseerides. Ei tunta faktisid, seega kinnitatakse ekslikult: vokaalharm. esinevat ainult Võru murdes (Leetb.), cond. oleks (pro oleksin) olla ainult saartel, sealgi paiguti (Jõgev.), minev. pl. -vad olla kunstlikult (kirja)keelde toodud. Segatakse ära rõhk ja hääliku pikkus (Pöld).

5. Tähtsaid, olulisi nähtusi Eesti keeles ei rõhutata küllalt ega tarvil. viisil, nende tähtsust

ei hinnata vääriliselt. Ei toonitada küllalt sõnarõhu ja lauserõhu mõju keelenähtuste peale; samati lahtise ja kinnise silbi tähtsust. Astmevaheldust käsitlet. kas liig lühidalt (Jõgev., Leetb.), või liig keeruliselt, vananenult ja ekslikult (Pöld: kõvenemine ja nõrgenemine). Astmevaheldust käsitletakse vahel kahes osas: foneetikas ja etümoloogias („painumise“ nime all, Pöld).

6. Kindlusetus mõningate küsimuste käsitlemisel (eriti käänatuste ja pööratuste jaotusel, kus iga gramm. eri teed sammub).

Nõnda puudulikud on siis meie keeleõpetused. Kuid ometigi tarvit. neist kõige halvemaidki paljudes paremates keskkoolides. Kuna meie õpetajate asjakohane valmistus neid mitte alati ei luba gr-te kohta kriitiliselt seisukohta võtta, siis tuubitakse neid vigu ja eksitusi pimesi ja arvustamata õpilastele pähe. Neist võetakse õpilase poolt nii mõnigi tõena vastu. Olulist, tõesti tegelikult tarvilikku ei rõhutata küllalt, ega pole võimalikki rõhutada, sest et kirjaviisis endas kõikumisi on ja et ametlikku kirjakeelt ennast küllalt ei tunta. — Ja nende imeliste ja puudulikkude teadmistega tullakse lõpuks ülikooli.

Asi nõuab tungivalt kiiret ja radikaalset parandust. Kuidas kõrvaldada need erilised raskused, mis takistavad praegu emakeele õpetust?

I. Tuleks võimaldada, et ülikool kõige lähemas tulevikus rohkem eestikeele õpetajaid annaks, et ülikoolis enam üliõpilasi Eesti- ja Lääne-Soome keeli õppima tuleks. Seks tuleks neile rohkem stipendiumisid ja muid hõlbustusi luua. Siin kulutaks riik oma raha õigele kohale, sest selle osakonna lõpetajad ei randa iial Idasse.

II. Valitsus ja asutused määraku auhindu, soetagu kapitali, mis paremate õpperaamatute ilmumist toetaks ja ergutaks.

III. Kirjakeel tuleks enam ühtlustada. Koolides tuleks kindlasti käia normaalkeele, s. o. Õig. Sõn. keele järgi. Selle üle olgu kontroll.

IV. Emakeele õpetuse korralikkuse järele valvatagu kindlamiini. Kontroll olgu niihästi Har. Min. kui ka Ülikooli poolt.

V. Loodagu mõneliikmeline ametlik keskkoh (esitajad õpetajate hulgast, Em. Seltsilt ja EKS-It), kes uued Eesti keele õppe- raamatud läbi vaataks, kinnitaks ja koolidele heaks kiidaks.

VI. Seesama keskkoh (ehk konverentsid) harutagu ja otsus- tagu ka mõningad gramm. küsimused: a) grammatika terminoloogia; b) missugusel määral koolides keeleajalugu õpetada jne.

Nende kiireliste paranduspüüete elluviimise peaks Emak. S. omaks tähtsamaks tulevikusihiks seadma. See olgu ka tähtsamaks ülesandeks igale üksikule seltsiliikmele, kes end emakeele õpe- tajaks valmistab.

IV.

Ajakirja „Eesti Keel“ toimetuse kodukord

(vastu võetud 10. XII. 1922, protokoll nr. 25, § 5).

I. Toimetuse tegevuspiirid, koosseis ja valimisviis.

§ 1. Emakeele Seltsi ajakirja „Eesti Keel“ toimetus on autonoomne, s. t. iseseisva tegevuse ja asjaajamisega, kuid kohustatud tegutsema Seltsi poolt määratud piirides ja aru andma Seltsile oma tegevusest.

§ 2. Toimetus on kolmeliikmeline ja valitakse Seltsi aasta-koosolekul lihthäälteenamusega üheks aastaks. Lahkub keegi toimetuse liikmeist varem, valib üldkoosolek juhatus eettepanekul lahkunu asetäitja.

Märkus I. Toimetuse liikmeiks valitakse ülikooliharidusega keeleteadlasi.

Märkus II. Toimetusel on koopteerimise õigus.

II. Toimetuse tööjaotus.

§ 3. Päätoimetaja kutsub kokku toimetuse koosolekud, juhatab neid ja juhib vastavate otsuste põhjal kogu toimetuse tegevust, olles ühtlasi selle eest vastutajaks.

§ 4. Toimetusesekretär protokolleerib toimetuse koosolekud ja esitab protokollid toimetusele kinnitamiseks; korraldab toimetuse otsuste põhjal kirjavahetused ja kaastöö; juhib numbrite trükkimist, ekspedieerimist ja ladu ning ajab muid toimetuse jooksvaid asju.

Märkus I. Toimetusesekretär on palgaline amet

§ 5. Toimetuse arvepidamine, tellimiste vastuvõtmine, numbrite ekspedieerimine ja kogu muu toimetuse tehniline töö on Seltsi asjaajaja ülesandeks, mille järele valvab toimetussekreter.

III. Toimetuse revideerimine.

§ 6. Toimetuse asjaajamist revideerivad Seltsi revidendid.

IV. Ajakirja kord.

§ 7. Ajakiri trükitakse vähemalt tuhandes eksemplaris, vähemalt kuus numbrit aastas à kaks trükipoognat ja läheb müügile tervete aastakäikude kaupa.

§ 8. Ajakiri ilmub Emakeele Seltsi kirjastusel ja seisab Seltsi laos rinnu muude Seltsi toimetustega.

§ 9. Korrektoori loevad kõik toimetuse liikmed.

§ 10. Ilmse sisulise eksituse puhul teeb toimetus märkuse, mis eeldab kõikide liikmete nõusolekut. Üksikud toimetuliikmed võivad teha märkusi ka omal nimel.

§ 11. Toimetuse keeleks on E. Õigekirjutus-sõnaraamatu piirides fikseeritud kirjakeel. Keele ühtlustamine sünnib võimalust mööda autori teades ja nõusolekul, vähemalt ilmsetele keelevigadele juhib toimetus autori tähelepanu enne trükkimist. Autori kirjalisel soovil jääb ta keel muutmata.

§ 12. Kaastöö eest maksetakse honoraari.

§ 13. Ajakirja saavad hinnata: toimetuse liikmed; Seltsi asjaajaja; kaastöölised; need asutused ja isikud, kes on Emakeele Seltsiga väljaannete vahetuses, kui ka teised, kellele toimetus arvab mingipärast tarvilikuks ajakirja saata, ja need Seltsi liikmed, kes on vastu võtnud vähemalt 20 aastakäigu tellimist.

V.

Kassaaruanne 1922.

Aktiva:

1. Kassa:

1. jaan. 1922 oli raha kassas	3416.25	
1922. a. tuli sisse	<u>667022.75</u>	Emk. 670439.—
1922. a. läks välja		<u>640786.36</u>
31. dets. 1922. jäi kassasse		<u><u>29652.64</u></u>

2. Rahaasutused:

1. jaan. 1922 oli raha hoiul	57780.96	
1922. a. hoiule antud	<u>416451.84</u>	474232.80
1922. a. hoiult võetud		<u>203982.80</u>
31. dets. 1922 jäi hoiule		<u><u>270250.—</u></u>

3. Liikuv omandus:

1. jaan. 1922. oli varandust	63191.75	
1922. a. jooksul ostetud	<u>19768.86</u>	82960.61
10 ⁰ / ₀ väärtusest maha arvatud		<u>7596.—</u>
31. dets. 1922. jäi Seltsile		<u><u>75364.61</u></u>

4. Välisraha:

1. jaan. oli ja 31. dets. on muutmata		<u><u>101.97</u></u>
---	--	----------------------

5. Raamatukogu:

1. jaan. oli raamatuid		2815.—
1922. a. juure ostetud		<u>4770.—</u>
31. dets. oli kogus		<u><u>7585.—</u></u>

6. Debitoorid:

1. jaan. oli saada	2539000.—	
1922. a. tuli juure	8390.—	Emk. 2547390.—
1922. a. maksetud		267500.—
31. dets. 1922. a. jäi saada		<u>2279890.—</u>

7. Ajak. „Eesti keel“:

Nr. 1, 2, 3, 4, trükkimine . .	91168.75	
Sekretärile tasu 6 numbri eest	9000.—	
Kuulutused	1200.—	
Asjaajamine, kantseleikulud .	999.50	
Saatmisekulud	1549.50	
Trükivalitsuse ja postil kaduma läinud eksempl.	2040.—	105957.75

Sissetulek:

Tellimistest	66650.—	
Üksiknumbri müügist	2043.—	
Kuulutustest	1600.—	
Asjaajam. arvelt saadud prii- eksempl. eest	22200.—	
Kirjast. ladusse üle viidud . .	2040.—	94533.—
31. dets. 1922. a. jäi		<u>11424.75</u>

8. Kirjastuse ladu Seltsi juures:

1. jaan. 1922 oli ladus	137940.—	
1922. a. tuli juure	47047.—	184987.—
1922. a. läks välja		12544.50
31. dets. 1922 a. jäi ladusse		<u>172442.50</u>

9. Kirjast. ladu „Postimehe“ j.:

1. jaan. 1922. a. oli	45000.—	
1922. a. juure antud	4550.—	49550.—
1922. a. müüdnud		11567.—
31. dets. oli ladus		<u>37983.—</u>

10. Kirjast. ladu Mutsu j.:		
1. jaan. 1922. oli ja 31. detš. muutmata .		<u>111000.—</u>
11. Murdeuurimine:		
Välja läin. 10 stip. 13 ¹ / ₂ kuu eest	84000.—	
Materjal ja raamatud	<u>30450.—</u>	114450.—
Sisse tulnud		102300.—
Tulu ja kulu arvele		<u>12150.—</u>
12. Liivlased:		
Ülespidamine ja korter		21500.—
Riided ja muud tarbeasjad		8019.—
Reisikulud		6913.—
Koolitarbed		1544.—
Taskuraha		2650.—
Arstiabi		178.—
Raamatuid liivlastele ja reis liiv. juure .		<u>10575.—</u>
Tulu ja kulu arvele		<u>51379.—</u>
13. K. Sersant & Ko.:		
Fonograafide ja parlogr. eest sissemaks		<u>20000.—</u>
14. Kulude arve:		
Asjaajaja palk 1922. a. ja 1921. a. lisa .		29000.—
Küte, valgustus ja puhastam. ning üür . .		4500.—
Kantseleimaterjal		1812.—
Postikulud		458.58
Trükitööd, kuulutused		2600.—
Riigimaks		323.22
Iseseisvuse aastap. kapitali 1922 a. 0/0 .		1599.25
Sõidukulud		1334.—
Liikuva varanduse vananemise 0/0		7596.—
Ungari külalise auks kavats. teeõhtu eelkulu		300.—
30.000 lehekest		960.—
Rotaatori tarbeasjad		2340.—
Priieksemp. raamatuid		2739.—
„Eesti keele“ priieksemp.		20160.—
„Eesti keele“ vahetuseksmp.		1980.—
Tulu ja kulu arvele		<u>77702.05</u>

Passiva.

15. Liikmemaks:		
1922. a. sisse tulnud ja tulu ning kulu arvele kirjutatud		3000.—
16. Annetused:		
1922. a. sisse tulnud ning tulu ja kulu arvele kirjutatud		250.—
17. Kirjastuse arve:		
1922. a. kulud:		
1000 eks. Liivi lugemik II.	10252.—	
1000 eks. Aastaraamat. II. 1921.	16459.—	
Härra Mägistele maksetud soome-eesi sõnar. töö eest	13000.—	39711.—
1922. a. tulud:		
Kirjast. ladult Seltsi j. 1000 eks. Aastaraamat II.	24000.—	
Kirjast. ladult Seltsi j. 1000 eks. Liivi lugemik II.	21000.—	
	45000.—	
Tulu ja kulu arvele: 1922. a. tulu		5289.—
		45000.—
18. Mõnesugused sissetulekud:		
1922. a. on sisse tulnud		23464.34
Tulu ja kulu arvele kirjutatud		17549.34
21. dets. 1922. jäi välja maksta		5915.—
19. Kreditoorid:		
Oli maksta O. Rüttille 31. dets. 1922.		3000.—
20. Setu lugemik:		
Sisse tulnud		150000.—
Väljaläin.: tasuks kaastöö eest	11225.—	
Väljaläinud materjali eest	53698.—	64923.—
31. dets. 1922. Setu lugem. kapital		85077.—

21. Abirahad:

Tuli sisse		347000.—
Läks välja:		
1) Murdeuurimiseks	102000.—	
2) Setu lugemikule	150000.—	
3) Fonograafide ostmiseks	30000.—	
4) Üliõpilasele Sergejev-Muur- metsä	10000.—	
5) Tulu ja kulu arvele	35000.—	327000.—
31. dets. 1922. jäi välja maksmata		20000.—

22. Soome ja Eesti iseseisvuse välja-
kuulutamise aastapäeva kapital:

1. jaan. 1922. oli	26654.16
1922. a. ^o / _o	1599.25
	<u>28253.41</u>

23. Kapitali arve:

1922. a. 1. jaan. oli Seltsil	2923591.77
1922. a. kahju	50142.71
31. dets. 1922. oli Seltsil	Emk. 2873449.06

Tulu ja kulu arve.

Liivlaste arve	51.379.—	Liikmemaks	3.000.—
Asjaajamisekulud	77.702.05	Annetuste arve	250.—
Murdeuurimine	12.150.—	Abirahad	65.000.—
		Kirjastuse arve	5.289.—
		Mitmesugused sisset.	17.549.34
		1922. a. kahi	50.142.71
	<u>Emk. 141.231.05</u>		<u>Emk. 141.231.05</u>

Bilans 31. detsembril 1922.

Aktiva:

Kassa	29.652.64
Rahaasutused	270.250.—
Liikuv omandus	75.364.61
Välisraha	101.97
Raamatukogu	7.585.—
Debitoorid	2.279.890.—
„Eesti keel“	11.424.75
Kirjastuse ladu Seltsi juures	172.442.50
„ „ „Postimehe“ juures	37.983.—
„ „ Mutsu juures	111.000.—
K. Seersant & Ko.	20.000.—
	3.015.694.47

Passiva:

Kapital (Seltsi oma)	2.873.449.06
Kreditoorid	3.000.—
Erikapitalid	139.245.41
	3.015.694.47

Oleme selle aruande ja arved läbi vaadanud ühes dokumentidega ja õiged leidnud olevat.

8. veebruaril 1923. a.

Revidendid : O. Rütli.
E. Schönberg.
J. Ainelo.

VI.

1923. aasta eelarve.

TALLINNA KE
RAAMATUKO

Sissetulekud.

1.	Liikmemaksu arvel		Emk. 15.000.—
2.	Kirjastuse arvel:		
	1922. a. ajakirja müügist	40.000.—	
	1923. a. „ „	80.000.—	
	Muu kirjanduse „	100.000.—	„ 220.000.—
3.	Riigi toetus		200.000.—
4.	Tartu linna toetus		25.000.—
5.	Annetuskirjade järele (Puudujääk)		533.000.—
			Emk. 993.000.—

Väljaminekud:

1.	Murdeuurimise arvel		Emk. 315.000.—
2.	Kirjastuse arvel:		
	Ajakiri	200.000.—	
	Aastaraamat	25.000.—	
	Soome kirjastik	66.000.—	
	Liivi lugemik III	30.000.—	
	Setu lugem. I (lisakred.)	30.000.—	
	Setu lugem. II	150.000.—	
	Eesti-soome sõnastiku kokku- säädm. eelkuludeks	50.000.—	„ 551.000.—
3.	Toetus Liivi Haridusseltsile		10.000.—
4.	Kulude arvel:		
	Asjaajaja palk	24.000.—	
	Raamatupid. palk	12.000.—	
	Kantseleikulud	10.000.—	
	Korter, küte, valgust.	36.000.—	„ 82.000.—
5.	Inventaari arvel		10.000.—
6.	Raamatukogu „		10.000.—
7.	Ettenägemata kuludeks		15.000.—
			Emk. 993.000.—

VII.

Lüikmete nimestik 1922.

- Aben Karl, phil.
Adamson Eugen, phil.
Ainelo-Bundberg Jaan, õpetaja
Ainelo Elli, õpetaja
5 Anni August, phil.
Born Helene, phil.
Blaubrick Peeter, phil.
Brindfeld Hugo, phil.
Dreverk Frieda, phil.
10 Eero August, õpetaja
Eisen M. J. prof.
Ernits Villem, mag.
Eslas August, agr.
Goldberg August, phil.
15 Holberg Selma, phil.
Härm Gustav, jur.
Jakobson Mart, õpetaja
Janno Richard, phil.
Johanson Anna, phil.
20 Jurkatam J., õpetaja
Jürgen Alice, phil.
Jürgens Adele, phil.
Jõgever J., prof.
Kaalep Juhan, rer. merc.
25 Kaart A., phil.
Kadak Nikolai, ametnik
Kampmann Mihkel, õpetaja
Karu Alice, phil.
Karu August, agr.
30 Karopun Taavet, phil.
Kasvandik, Hildegard phil.
Kenkmann Rudolf, phil.
Kesa Karl, phil.
Kettunen Hilja, lektor
35 Kettunen Lauri, prof.
Koort Alfred, phil.
Korits Juhan, õpetaja
Krosing Joh., phil.
Kurgvel K., phil.
40 Laan Aleksander, õpetaja
Labi Liisi, phil.
Laugis Joh., jur.
Lemnits Madlena, jur.
Lepik Mart, phil.
45 Lind Siegfried, med.
Loorits Oskar, phil.
Lõo Jaan, kohtunik
Lõvi Oskar, jur.
Läänemets Linda, phil.
50 Mark Julius, prof.
Metsvahi Helmi, phil.
Mihkelson Helene, phil.

- Mora Harri, phil.
 Muuk Elmar, phil.
 55 Muurmetsä Valerian, phil.
 Mägiste Julius, phil.
 Mänd Oskar, jur.
 Müller Emilie, phil.
 Nurm Ernst, phil.
 60 Nurm Klara, õpetaja
 Oder Nikolai, phil.
 Oldekop Hans, prof.
 Oras Ants, phil.
 Osman Hilda, phil.
 65 Paltser Aino, phil.
 Parmas Oskar, phil.
 Perlus Selma, phil.
 Pohla Paul, jur.
 Pärt Linda, phil.
 70 Päss Elmar, phil.
 Rahamägi H. B., prof.
 Raud August, õpetaja
 Raudsepp Ernst, phil.
 Reim Melanie, phil.
 75 Reismann Aleksander, õpilane
 Reinthal J., ametnik
 Riisberg Alma, phil.
 Riomar Tõnu, õpetaja
 Roger Elmar, agr.
 80 Roi T., preester
 Roosa Nikolai, agr.
 Rõks Julie, phil.
 Rõuk Jüri, med.
 Saareste Albert, mag.
 85 Saareste Elmerice, jur.
 Saarva Amanda, õpetaja
 Sander Marie, phil.
 Schönberg Eduard, õpetaja
 Siemer H., proviisor
 90 Simson Nikolai, agr.
 Soll Johan, õpetaja
 Suik Alfred, phil.
 Tamm Ann, phil.
 Tamman August, jur.
 95 Tedre M., phil.
 Tiitsmaa Aleksander, phil.
 Treufeld B., phil.
 Univer A., phil.
 Urgart Oskar, phil.
 100 Vaas Theodor, phil.
 Vasar Marie, jur.
 Vasmer Max, prof.
 Veinmann Joh., phil.
 Veski Joh. V., lektor.
 105 Viirmann P., phil.
 Vilberg Gustav, rer. nat.
 Voolaine Paul, phil.

VIII.

Toetajaliikmete nimestik 1922.

<p>A. Andevei. R. Andrejev. E. Assmann. V. Clement. 5 R. Devid. A. Imelik. P. Juck. M. Jänes. R. Jürgens. 10 J. Kallas. T. Kangro. F. Karlson. J. Kukk. E. Kuusik. 15 J. Kuusik. N. Köstner. J. Laidoner. J. Laur. R. Laussen. 20 V. Lender. K. Lepp. A. Linde. B. Linde. G. Linqvist.</p>	<p>25 K. Lüüs. J. Maurits. T. Mutsu. G. Mäns. J. Parik. 30 A. Pedel. K. Päts. A. Pääsuke. J. Raamot. R. Rank. 35 B. Regastik. R. Reiman. J. Reinthal. E. Rosenvald. J. Rumberg. 40 O. Rütli. E. Saarepera. J. Sepp. H. Siemer. J. Sihver. 45 A. Simsivart. R. Simsivart. J. Sisask. V. Sitska.</p>	<p>A. Trankmann. 50 A. Turberg. H. Tõnnisson. A. Uibopuu. J. Uibopuu. Vachmann. 55 G. Vallfisch. H. Vinnal. F. Virro. J. Zimmermann. O. Zimmermann. * * * 60 Balti Päästeselts. Eesti Import-Export. Kaart ja Pedel. Kevend-Holst ja Co. Kirjast. Üh. „Kool“. 65 Kirjast. Üh. „Varrak“ „Kosmos“. Lill ja Hakkaja. Pihlakas ja Pojad. Puhk ja Pojad. 70 O. Seisler ja Co. Tartu Kauba Pank.</p>
--	--	--

IX.

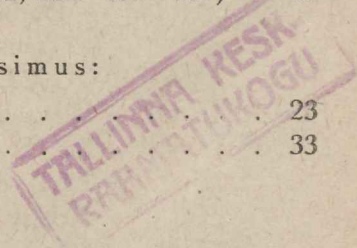
Ettekannete loetelu.

	Lhk.
Ainelo-Bundberg J. — Perekonnanimedede muutmisest	21
Anni A. — Aavik'u „Uute sõnade sõnastiku“ 2 trüki ilmumise puhul	19
Eisen M. J. — Kõllestest (vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 33—37)	17
„ — Kanepi (vt. „E. Kirjandus“ 1923, lhk. 82—88)	32
Ernits V. — „Ingeri“ nimetusest (vt. „Eesti Keel“ 1923)	25
Janno R. — Sugurahvaste uurimisest	24
Kettunen L. — Sõnaseletusi (sõlg, rühkida — vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 8—10, 24—25)	16
„ — -sti adverbide algupärast (vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 37—42)	18
„ — Uurimisteedkonnalt karjalaste juure	27
„ — Translatiivi -st lõpust (vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 132—136)	36
Loorits O. — Ülevaade Em. S. 1921 a. tegevusest (vt. Em. S. Aastaraamat II)	13
„ — Liivi rahvalauludest	20
„ — Reisist liivlaste juure	26
„ — Üks keelerikastamise ettepanek (olnuksin, olnuvat — vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 170—173)	29
„ — „E. k. Õigekirjutus-sõnaraamatu“ II trüki ilmumise puhul	37
Mark J. — Turaani liikumisest	15
Mägiste J. — Mõned etümoloogiad (liduma, laduma, punuma, kutsuma — vt. „E. Keel“ 1923)	23

Mägiste J. — Reisist Eesti-Ingeris (vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 156—164 ja 1923)	28
Saareste A. — Emakeele õpetuse praegusest olukrast (v. 42 lhk.)	12
„ — Mõned etümoloogiad (p a d a k o n n, p u u s - l i k — vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 16—18)	16
„ — Sammud emakeele õpetuse olukorra parandamiseks (vrld. lhk. 42).	22
„ — Kuidas murdesugemeid koguda (vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 53—57)	25
„ — Ülevaade Em. S. stipendiaatide suvisest murdesugemete kogumise tööst (vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 151—156)	28
„ — Mõned etümoloogiad (k o o t, l a u g a s, v ä k r a m — vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 141—145, 149—150).	35
„ — Translativi -st Eesti idapoolseis murdeis (vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 129—132)	36
Tamm A. — Muljed suviselt murdeuurimistekonnalt Karula kihelkonda (vrd. „Eesti Keel“ 1923)	31
Tiitsmaa A. — Teateid murdesugemete kogumisest Karusel (vt. „Eesti Keel“ 1922, lhk. 165—167)	33

Õigekeelsuse küsimus:

Osakond — jaoskond	23
Uulits — tänav	33

Emakeele Seltsi toimetused:

Sugunimede muutjatele ja eestistajatele:

1. **Eestlasele eesti nimi.** Sisaldab järgm. kirjutused. Eessõna. Eestlasele eesti nimi. O. Kallas, Kas oleme küpsed? M. J. Eisen, Sugunimede tekkimine. V. Ernits, Nimede muutmine kultuuriloolisena nähtusena. G. Suits, Nimede muutmine Rootsis. Hilja Kettunen, Teile, kellele päralt on tulevik. K. E. Sööt, Omad sepad (luuletus). J. Aavik, Missuguseid nimesid ja mikspärast tuleks muuta. A. Saareste, Ka ristinimed eestilisemaks! O. Loorits, Eesti perekonnanimede kirjutamisest. V. Eestivere, Küllalise võrdlus. „Academicus“, Kiri lahe tagant. L. Kettunen, Nimede valik ja soetamine. Nimede muutmise talituse teadaanne. Hind 50 marka.
2. **15.000 uut sugunime.** Hind 50 marka.
3. **Nimede valik ja soetamine.** Hind 35 marka.

Hõimrahvaste keelte õppijatele ja sõpradele:

4. **Esimene liivi lugemik.** Hind 30 marka.
5. **Teine liivi lugemik.** Hind 35 marka.
6. **Kolmas liivi lugemik.**
7. **Soome muinasjutud I.** (Valkea käärme). Hind 30 mk.

Muud väljaanded:

8. **Setu lugemik I.**
9. **Aastaraamat I.** (1920). Hind 30 marka.
10. **Aastaraamat II.** (1921). Hind 40 marka.

Ajakiri

„EESTI KEEL“ I (1922).

Hind 250 marka.

Raamatute pealadud: Tartus Postimehe raamatukauplus ja Tallinnas T. Mutsu raamatukauplus, Vabaduse väli 1, G. Pihlaka rmtk., Jaani kuja, Eesti Pangamajas.

PE $\frac{A}{446}$ 3
1

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

1 0100 00380326 5